

IDEOLOGIE EN IDEALISME

De Vlaamse studentenbeweging te Leuven

in de periode tussen de twee wereldoorlogen (*)

door

Louis VOS

Assistent aan de Katholieke Universiteit te Leuven

Een studentenbeweging bestaat niet in een maatschappelijk vacuüm. Haar doelstellingen zoekt ze in de konkrete samenleving waar ze deel van uitmaakt en die ze wil beïnvloeden, door aan te sluiten bij een bepaalde maatschappelijke stroming, die haar idealen het best weergeeft, maar waardoor ze natuurlijk op haar beurt sterk wordt getekend. Ze is op die manier katalysator van bredere politieke, sociale, kulturele of godsdienstige stromingen. Behalve door deze externe relaties wordt een studentenbeweging, zoals iedere sociale beweging, gekarakteriseerd door de spanning tussen de diverse strekkingen of groepen waaruit ze is samengesteld, en tussen "de elite" van studentenleiders, en "de massa" studenten.

Het is de bedoeling van dit artikel, de Leuvense studentenbeweging tussen de twee wereldoorlogen, vanuit het dubbel spanningsveld van externe beïnvloeding en interne tegenstellingen, te

(*) Voor dit artikel werd gebruik gemaakt van volgende archiefverzamelingen : A.M.V.C. : Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven, Antwerpen; A.M.V.S. : Archief en Museum voor het Vlaamse Studentenleven, Leuven; P.D.M. : Papieren D. Merlevede, Gent; P.E.V. : Papieren E. Valkaert, Hoboken; P.F.G. : Papieren F. Grammens, Mechelen; P.F.V.C. : Papieren F. van Cauwelaert, Antwerpen; P.K.D. : Papieren K. Dubois, Meetkerke. Verder werden systematisch geanalyseerd : *De Standaard* (1919-1932), *Ons Vaderland* (1919-1921), *Vlaanderen* (1922-1933), *Jong Dietschland* (1927-1933), *Elckerlyc* (1935-1940), *Nieuw Vlaanderen* (1935-1940), *Ons Leven* (1919-1940), *Ons Leven's Wekelijksch Bulletin* (1932-1934), *Universitas* (1932-1940).

analyseren (1). Enerzijds dient daarbij aandacht te worden besteed aan de plaats die de studentenbeweging als geheel innam, in de bredere Vlaamse beweging: door welke factoren evolueerde de studentenbeweging naar het Vlaams-nationalisme? Welke positie koos ze toen de democratie in de jaren dertig een ernstige crisis doormaakte? Hoe was haar verhouding met de academische en kerkelijke overheid? Anderzijds moet voortdurend worden getracht de interne krachtverhoudingen, en de toenemende of verminderende kohesie te bepalen, die de invloed van de studentenbeweging op de beoogde maatschappijhervormingen relativeren. Tenslotte blijft nog de vraag te beantwoorden, welke sociaal-psychologische dynamiek de evolutie van de Vlaamse studentenbeweging te Leuven heeft beïnvloed.

1. HET NIEUWE BEGIN : DE EENSGEZINDE STUDENTENBEWEGING 1919-1921

Het georganiseerde vlaamsgezinde leven herbegon te Leuven vrijwel onmiddellijk na de heropening van de universiteit op 21 januari 1919 (2). Het eerste studiejaar kreeg een eigen stempel door een typische na-oorlogssfeer die in het gehele land heerste, en door de uiterst heterogene samenstelling van de studentenbevolking, waarvan naast vooroorlogse studenten ook nieuwelingen uit de vier oorlogsjaren deel uitmaakten (3). Dit had voor gevolg dat de banden met het verleden onmiddellijk werden hersteld, terwijl anderzijds de ervaringen van de voorbije oorlog sterk doorwogen in de

(1) J.J.J. VAN DIJCK, *Organisatie in verandering. Sociologische modellen van veranderingsprocessen in organisaties*, Rotterdam, 1972. De auteur geeft op p. 9 drie benaderingswijzen voor het bestuderen van een organisatie: "Allereerst zijn organisaties via een dynamische wisselwerking verbonden aan hun omgeving... Vervolgens is organisatie een sociale bovenbouw van een technologisch complex... Tenslotte kan organisatie benaderd worden als gesloten intra-organisatieel systeem". De studentenbeweging beschouwen wij als een organisatie, omdat het "een doelgericht sociaal systeem" is (R. MAYNTZ, *Organisatiesociologie*, Utrecht, 1965, p. 47). Voor de benadering van de studentenbeweging heeft de middelste benaderingswijze — nl. de "dynamische relatie tussen organisatie en technologie" geen belang. De beide andere tematieken werden als uitgangspunt voor deze studie gehanteerd.

(2) V. DENIS, *Katholieke Universiteit te Leuven. 1425-1958*, Leuven, 1958, p. 27. Voor het eerste naoorlogse studiejaar (1919) schreven zich 3.810 studenten in.

(3) ID., *IBID.*, en p. 40-41: grafiek van het studentenaantal 1834-1958.

positiebepaling. De opnieuw beginnende vooroorlogse studiekringen en de eerste verbondsvergadering op 31 januari met Van Cauwelaert als spreker, lagen helemaal in de lijn van de traditie (4). Ontevreden activistischgezinde studenten die een ogenblik dachten aan een nieuwe subversieve organisatie naar sovjet-model, buiten het Verbond, werden bij het Verbondsbestuur betrokken en lieten daarom hun plan varen. Behalve deze "linkerzijde" werd ook Amicitia en de studiekringen opgenomen in het verbondsbestuur, en van de vooroorlogse tegenstellingen tussen "Waterkasteel" en bierromantiek bleef niets meer over (5).

Dit sluiten der gelederen werd noodzakelijk door de kombattieve anti-activistische en zelfs antivlaamse mentaliteit bij patriottische en franstalige studenten (6). In maart 1919 kwam het tot ernstige rellen, waarbij ruiten werden ingegooid bij de Vlaamse hoogleraar Scharpé, en met vechtpartijen tussen beide studentengroepen (7). Begin april werd door patriottische hoogleraren (Schicks, Van der Essen, Mayence, Cauchie, Gilson) een "Comité d'Action Patriotique" opgericht met het doel de zich als vlaamsgezind vermommende activisten "zo hoogleraren als studenten" te bestrijden (8). De Vlaamse studenten van hun kant zochten contact met vlaamsgezinden aan andere universiteiten, en richtten in april-mei een Algemeen Vlaamsch Hoogstudentenverbond (A.V.H.V.) op, waarvoor het Leuvense studentenblad *Ons Leven* als

(4) Gedetailleerd verslag van de eerste Verbondsvergadering in *Ons Leven* jg.31, nr. 1 (4 februari 1919), p. 11-13.

Op 4 februari verscheen het eerste nummer van *Ons Leven*.

In februari 1919 vergaderden voor het eerst opnieuw: Met Tijd en Vlijt, St.-Thomasgenootschap, Antwerpsche Gouwgilde, diverse regionale clubs en het Vlaamsch Rechtsgenootschap. In maart 1919: Amicitia (ca. 200 aanwezigen), Sociale Studiekring en Sprekersbond, verscheidene afdelingen van Taal en Kennis.

De Standaard, 17, 19 en 24 februari 1919, 3, 7 en 24 maart 1919.

(5) Stan LEURS, *Verbondsjaar 1919-20*, — *Ons Leven*, 30 maart 1928, jg. 40, nr. 9-10, p. 153-155.

(6) *De Standaard*, 3 maart 1919, p. 1.

Franstalige studenten stoorden een kollege Nederlandse Letterkunde. In een ander kollege werd een lijst "Pour les morts" doorgegeven, een Vlaams student die informeerde of dat ook voor Vlamingen bedoeld was kreeg het scheldwoord "Activiste Allemand" naar het hoofd geslingerd.

(7) Tijdens de nacht van 11 op 12 maart. *De Standaard*, 14 maart 1919, p. 1.

(8) *De Standaard*, 7 april 1919, p. 1.

orgaan zou fungeren (9). In het kader van het A.V.H.V. traden weldra de meest radikale studenten uit de diverse instellingen op de voorgrond.

De zich radikaliserende houding van de Leuvense studenten, betekende echter nog niet dat zij ook anti-Belgisch waren of de zijde hadden gekozen van het Vlaamsche Front tegen Van Cauwelaert en zijn minimalisten. Voorlopig bleven de Vlaamse studenten nog hopen op de realisatie van "de gelijkheid in rechte en in feite" zoals die door koning Albert was beloofd. Typerend is het tafereeltje wat zich afspeelde in het Sint-Donatuspark bij de 11-juliviering 1919, die uitzonderlijk —wegens het doorlopen van het academisch jaar— door de studenten kon worden gevierd in Leuven. Tijdens de redevoering van Dr. Van de Perre kwamen enkele franstaligen als provokatie met een Belgische driekleur aandragen. "Soldaten schoten toe, veroverden de driekleur en de Vlaamse houthakker Pol Davidts besteeg het verhoog, de waaierende vlag triomfantelijk in de lucht. De Vlaamse massa ontdekte het hoofd en zong het Belgisch nationaal lied" aldus het krantenverslag (10).

Het nieuwe studiejaar 1919-20 liet een uitbreiding zien van de activiteiten der Vlaamse studentenverenigingen, terwijl kontakten met Nederlandse studenten leidden tot het plan op 20-22 maart, opnieuw zoals voor de oorlog, een grootnederlands studentencongres te organiseren (11). De voorbereiding daarvan en de tegenwerking die daarbij werd ondervonden eiste nagenoeg alle energie van dat jaar op. Aanvankelijk had de academische overheid niet alleen het congres toegestaan, maar zelfs een officiële ontvangst van de deelnemers toegezegd, en waren te Brussel pasvisa bekomen voor de Nederlandse deelnemers. Nauwelijks was echter een voorlopig programma bekend of in de franstalige kranten brak een heftige perskampanje los, waaraan het Waalse studentenblad *L'Avant-Garde* van harte deelnam. De overheid werd onder druk gezet om het congres te verbieden, of tenminste de grenzen te sluiten voor de buitenlandse deelnemers. De zaaleigenaars in Leuven weigerden de een na de ander hun lokalen ter

(9) J. VERMEULEN, *Geschiedkundig overzicht van de werking van het Algemeen Vlaamsch Hoogstudentenverbond sinds zijn ontstaan 1919 tot de viering van het Ite lustrum 1929*, Leuven, 1929, p. 10-11.

(10) *De Standaard*, 13 juli 1919, p. 1.

(11) Wat volgt is grotendeels gebaseerd op het verslag van voorgeschiedenis en verloop van het congres in het Kongresnummer van *Ons Leven*, 26 april 1920, jg. 32, nr. 9, p. 3, aangevuld met krantenberichten uit *Ons Vaderland*, 17, 21, 22, 24 en 25 maart, en *De Standaard*, 20, 21, 23 en 26 maart. Een fotoreportage werd gepubliceerd in *Ons Volk Ontwaakt*, 27 maart 1920, p. 176.

beschikking te stellen voor een kongresvergadering, en kleefvignetten "Geen kaaskoppen in ons land" en "A bas les activistes" sierden de Leuvense straten. De academische overheid achtte het geraadzaam de officiële ontvangst af te gelasten, de regering besloot de grenzen te sluiten en de burgemeester van Leuven kondigde een samscholingsverbod af.

Deze tegenstand deed de Vlaamse studenten sterker aaneensluiten. Hun persmededeling dat het kongres een louter kultureel karakter had scheen niet veel indruk te maken, en pas op de vooravond van het kongres (op 19 maart) werd een zaal gevonden : de zolder van een Boerenbondpakhuis op de Diestse vest. Het zgn. "zolderkongres" verliep in een sfeer van konspiratieve broederlijkheid. De minimalist Van Cauwelaert trad als spreker op naast de frontier Borginon en het symbool Verschaeve. De beide eersten hekelden fel de regeringsmaatregelen en waren eensgezind in hun Vlaamse revendikaties. Het zolderkongres was de eerste maar ook reeds de laatste Vlaamse studentenmanifestatie waar zowel radicalen als gematigden zich geheel thuis konden voelen.

In het begin van het jaar 1920-21 ging de hoofdaandacht van de georganiseerde Vlaamse studentenbeweging in hoofdzaak uit naar het lot van de activisten, op het einde verschoof die aandacht naar de vernederlandsing van Gent (12). Op verbondsvergaderingen werden het eerste trimester moties gestemd voor amnestie, een brief in die zin werd op 13 december 1920 aan F. van Cauwelaert gericht (13), en op 28 maart 1921 namen Vlaamse studenten met vlag en wimpel deel aan een massabetoging voor amnestie te Mechelen (14). Geleidelijk won de mening veld dat alle activisten uit idealisme gehandeld hadden, een overtuiging die gepaard ging met een groeiend antibelgicisme (15). In *Ons Leven* werd al op 20 november gesteld : "Vlaanderen nu boven België" (16), in de verbondsstoeten klonk

(12) *De Standaard*, 3 en 10 november 1920.

(13) Brief van J. Valvekens, voorzitter van het K.V.H.V. en bestuursleden van het K.V.H.V. aan F. van Cauwelaert op 13 december 1920.

Papieren P.F.V.C., briefw. 1920, map VI.

(14) *Ons Vaderland*, 21 maart 1921, p. 3.

(15) Op de eerste verbondsvergadering lokte de verklaring van advocaat Van Dieren, dat de meeste activisten uit idealisme hadden gehandeld en er dus voor amnestie moest geijverd worden, "uitbundige instemming" uit. *De Standaard*, 3 november 1920.

(16) B. HORST, *De bakens verzetten*, — *Ons Leven*, 20 december 1920, jg. 33, nr. 4, p. 54-56.

steeds meer de kreet "Zelfbestuur" op, en geleidelijk werd de politiek van Van Cauwelaert meer in vraag gesteld (17).

De gebeurtenissen rond de vernederlandsing van de Gentse universiteit versterkten dit radicalisme (18). De "halfslachtige" voorstellen van minister Destrée werden reeds in januari door het A.V.H.V. — met instemming van het Leuvense Verbond — afgekeurd, en in april 1921 werd eraan toegevoegd dat een onvolledig vernederlandsde universiteit zou worden geboycot (19).

Toch tekende een scheiding tussen radicale en gematigde studenten zich te Leuven niet af, zoals dat al het jaar voordien in de Gentse studentenwereld was gebeurd. De eensgezindheid in Leuven was in hoofdzaak het gevolg van een door het verbondsbestuur bewust gevoerde politiek om de potentiële tegenstellingen tussen fronters en minimalisten bij de studenten niet te verscherpen. Doordat de verbale radikalisering niet te bruusk werd doorgevoerd, kon — parallel met de lijdensweg van de vernederlandsing der Gentse universiteit in het parlement en het daardoor groeiende ongenoegen — de studentenmassa in zijn geheel stilaan meer vatbaar worden voor het Vlaams-nationalisme.

2. VLAAMS-NATIONALISME EN KONFLIKT MET DE AKADEMISCHE OVERHEID 1921-1925

De jaren 1921-22 en 1922-23 vormden in dat opzicht een inkubatieperiode: in november 1921 werd nog een meerderheid gevonden in het verbondsbestuur. (8 voor; 4 tegen; 2 onthoudingen) om F. van Cauwelaert bij zijn benoeming tot burgemeester van Antwerpen te feliciteren (20); maar in augustus 1923 was de goedkeuring van het wetsontwerp Nolf aanleiding om Van

(17) P.N., *Over Zelfbestuur*, — *Ons Leven*, 20 december 1920, jg. 33, nr. 4, p. 58-60, "ieder student zal wel akkoord gaan met 't princip van zelfbestuur...onze taak: uitdiepen en verspreiden der zelfbestuursgedachte".

(18) Voor de feiten i.v.m. Gent, M. BASSE, *De Vlaamsche Beweging van 1905 tot 1930*, dl. II, Gent, 1933, p. 164 e.v.; T. LUYKX, *Dr. A. van de Perre en zijn tijd*, Antwerpen, 1972, p. 270.

(19) *Ons Vaderland*, 17 januari 1921, hernomen in *Ons Leven*, 21 februari 1921, jg. 33, nr. 6, p. 106; *Ons Vaderland*, 3 mei 1921 geeft de motie van het A.V.H.V. d.d. 23 april 1921.

(20) *Ons Leven*, 21 november 1921, jg. 34, nr. 3, p. 26.

Cauwelaert en de politiek van de Katholieke Vlaamsche Kamergroep volledig af te wijzen (21). Tussen die twee data was in het Vlaamse land de scheiding tussen minimalisten en maximalisten voltrokken, waartoe de Leuvense studenten hadden bijgedragen door de uitbouw van een Vlaams nationale ideologie.

Deze radikalisering hing nauw samen met de aktie voor de vernederlandsing van de universiteit te Gent. De Vlaamse studenten speelden hierin zowat de rol van "geweten van Vlaanderen", waarbij ieder die omwille van politieke haalbaarheid enig kompromis durfde voor te staan onmiddellijk als verdachte, zelfs als verrader werd gebrandmerkt. In december '21 en april '22 kon dr. A. van de Perre dit ondervinden (22). In hun onverzoenlijke houding "Gent geheel of niets", werden de studentenleiders gesterkt door buitenstaanders als C. Verschaeve, die in een open brief de studenten aanzette te "walgen van alle vlamingen (niet in het minst de leiders) die kompromissen maken" (23), en het weekblad *Vlaanderen* van J. de Decker dat in dezelfde zin schreef. Uiteraard betreurde *De Standaard* dat daardoor "de jeugd aan onze organisaties onttrokken" werd omdat "de katolieke partij niet op het standpunt der bestuurlijke scheiding staat" (24), en ook F. van Cauwelaert op het katoliek Vlaams kongres te Gent (24-26 juni '22) laakte de politiek van de fronters "omdat die de belangen van ons volk schaadt" (25). De kloof die daardoor, reeds duidelijk zichtbaar, was getrokken tussen minimalisten en nationalistten, verdeelde de Vlaamse studenten te Leuven voorlopig niet: de elite, de opinion-makers, de studentenleiders waren er allen in het extremistische kamp terecht gekomen.

Die elite ging tijdens het akademisch jaar 1922-23 een Vlaams-nationalistische ideologie ontwikkelen en propaganda maken voor een nationalistische oplossing. Die stroming won steeds meer aanhang bij de doorsnee studenten toen het duidelijker werd dat niet alleen het wetsvoorstel Van Cauwelaert geen enkele kans maakte, maar dat ook de Katholieke Vlaamsche Kamergroep bereid was het Nolf-kompromis te aanvaarden. Vanaf december 1922 verschenen er in *Ons Leven* regelmatig artikels over Vlaams-nationalisme (26), en in februari — na een verwijt van het weekblad *Vlaanderen* dat de

(21) *Vlaanderen*, 15 september 1923, jg. 2, nr. 71, p. 295.

(22) T. LUYKX, *o.c.*, p. 272-275.

(23) *Ons Leven*, 23 januari 1922, jg. 34, nr. 6, p. 63.

(24) *De Standaard*, 30 mei 1922, p. 1.

(25) *De Standaard*, 27 juni 1922, p. 1.

(26) Onder meer in *Ons Leven*, 18 december 1922, jg. 35, nr. 4, p. 51, p. 59.

studenten niet genoeg theoretisch geschoold waren (27) — werd een Vlaams-nationalistische studiekroeg opgericht die als eerste activiteit een drietal debatavonden organiseerde over het Vlaams-nationalisme met Edm. Rubbens en H. Borginon als tegenstrevers (28). De vergaderingen op 8, 12 en 15 maart kenden een enorme belangstelling. Dat was eveneens het geval met de op 26 april gehouden vergadering waar de Waalse federalist R. Colleye een pleidooi hield voor federalisme (29).

Deze ideologische verdieping ging gepaard met een radicalere opstelling van het Leuvense studentenverbond. Om rektor Ladeuze spoed te doen maken met de vernederlandsing — door Ladeuze zelf reeds begonnen in 1911 — besloot het verbond afzijdig te blijven van alle academische plechtigheden tot de vernederlandsing volledig zou zijn gerealiseerd (30). Dat besluit scheen nogal instemming te krijgen van de meerderheid der studenten : op de plechtige opening van het academisch jaar bleven ze grotendeels afwezig (31). Een schriftelijk pleidooi voor integrale vernederlandsing van Gent werd in oktober 1922 door K.V.H.V.-voorzitter Iserbyt tijdens de debatten over het voorstel Van Cauwelaert overhandigd aan de verslaggever van de bijzondere kamerkommissie P. Pouillet (32), gevolgd door een dreiging met boycot van elke onvolledige oplossing (8 november) een maand later nog eens herhaald (16 december 1922) (33).

Begrijpelijkerwijze bracht de verwerping van het voorstel Van Cauwelaert (20 maart 1923) in de senaat, en de goedkeuring van het ontwerp Nolf (18 en 27 juli 1923), voor de steeds maar op dezelfde

(27) *Vlaanderen*, 27 januari 1923, jg. 2, nr. 38, p. 29.

(28) Aanvankelijk was een debat Van Severen-Rubbens aangekondigd. *De Standaard*, 24 februari 1923, p. 4.

Verslag van de debatten in *De Standaard*, 15, 17 en 18 maart 1923 en in *Vlaanderen* 31 maart 1923, jg. 2, nr. 47 p. 97 (frontpagina), en 7 april 1923, jg. 2, nr. 48, p. 105.

(29) Aankondiging in *De Standaard*, 25 april 1923, p. 4; verslag *Vlaanderen* 12 mei 1923, jg. 2, nr. 51, p. 149, dat als aantal aanwezigen 600 opgeeft.

(30) *Ons Leven*, 18 oktober 1922, jg. 35, nr. 1, p. 1-2.

(31) Op een vergadering van de Oostvlaamse Gilde d.d. 10 november 1922 wenste erevoorzitter prof. Van Hecke te weten of de meerderheid der aanwezige leden het wel eens was met het besluit van het K.V.H.V.-bestuur. Bij de stemming hierover, waarbij seminaristen en eerstejaars zich onthielden, waren 60 studenten voor, en slechts 10 tegen het K.V.H.V.-besluit. *Ons Leven*, 28 november 1922, jg. 35, nr. 3, p. 46 later aangevuld met de cijfers van de stemming *Ons Leven*, 21 maart 1925, jg. 37, nr. 8-9, p. 136.

(32) J. VERMEULEN, o.c., p. 26; *Vlaanderen*, 4 november 1922, jg. 1, nr. 26, p. 4.

(33) *Vlaanderen*, 18 november 1922, jg. 1, nr. 29, p. 3 en 23 december 1922, jg. 1, nr. 33, p. 4.

spijker hamerende Vlaamse studentenleiders een ontgoocheling. Die leidde tot de fameuze boycotmotie op 26 augustus 1923 uitgevaardigd door het "Actiecomité ter vervlaamsching" waarin het A.V.H.V. de hoofdtoon voerde, en bijgetreden op 28 augustus door het A.K.V.S. (Algemeen Katholiek Vlaamsch Studentenverbond: kollegeleerlingen) en op 29 augustus door het A.V.H.V. (34). De Vlaamse studenten zouden de Vlaamse afdeling (2/3 Nederlands, 1/3 Frans) van de Gentse universiteit boycotten. Dat gebeurde aanvankelijk met sukses, maar na enkele jaren verliep de boycot geleidelijk om bij de volledige vernederlandsing in 1930 officieel te worden opgeheven. De Vlaams-nationalisten en het weekblad *Vlaanderen* waren voorstanders van de boycot. De minimalisten vonden het zinloos. De Vlaamse studenten, hadden voor het grootste deel het vertrouwen in hun vroegere leiders verloren en voerden de boycot uit.

In de periode 1923-25 raakten de reeds begonnen ontwikkelingen te Leuven in een stroomversnelling. Was de boycotactie al een eerste duidelijk kleurbekennen in Vlaams-nationalistische zin, de deelname van het K.V.H.V. aan de amnestie-actie bevestigde deze nationalistische koers. Er werd door het Verbond een "Kinderen-Borms-fonds" opgericht (35), opgeroepen werd tot deelname aan de A. Jacobhulde te Antwerpen (25 november 1923) (36) en op verscheidene verbondsvergaderingen werd de lof gezongen van Borms (37). Samen met enkele andere vlaamsgezinde verenigingen richtte het Verbond een Bormshulde en amnestiebetoging in op 10 februari 1924, iets wat het franstalige studentenblad *L'Avant-garde* het consileum abeundi voor verbondspreses Iserbyt deed eisen (38). Het antwoord was de affiche "Handen Af!" (begin

(34) J. VERMEULEN, o.c., p. 24; *Vlaanderen*, 15 september 1923, jg. 2, nr. 71, p. 295. Voor de politieke evolutie tot aan de wet Nolf zie M. BASSE, o.c., dl. II, p. 154-186 en A.W. WILLEMSSEN, *Het Vlaams-Nationalisme*, Utrecht, 1969, p. 132-134.

(35) Op de eerste Verbondsvergadering (30 okt. 1923) werd een oproep gedaan voor het "Fonds kinderen Borms". *Ons Leven*, 15 november 1923, jg. 36, nr. 1, p. 31.

(36) Oproep voor de A. Jacobhulde op de tweede Verbondsvergadering d.d. 22 november 1923, *Ons Leven*, 21 december 1923, jg. 36, nr. 4-5, p. 78.

(37) Op de verbondsvergaderingen van 22 november 1923 en 24 januari 1924 resp. *Ons Leven*, 21 december 1923, jg. 36, nr. 4-5, p. 78, en *Ons Leven*, 28 februari 1924, jg. 36, nr. 7, p. 122.

(38) *Ons Leven*, 12 april 1924, jg. 36, nr. 9, p. 155, 157.

Overname verslag van *De Scheide* in *Vlaanderen*, 16 februari 1924, jg. 3, nr. 93, p. 50; verslag Bormshulde *Vlaanderen*, 1 maart 1924, jg. 3, nr. 95, p. 63.

maart) door alle verbondsbestuursleden ondertekend waarin "de Vlaamse studenten de Waalse op de meest formele wijze het minste recht (ontkenden) om mede te spreken in zuiver Vlaamse aangelegenheden... in Vlaamse lande worden zij door ons als vreemdelingen beschouwd". Rektor Ladeuze beperkte zich tot de vermaning dat het ontoelaatbaar was dat een deel der studenten "cesse de considérer l'autre comme des frères" (14 maart). De Vlaamsch-Nationalistische Studiekring richtte nog een reeks debatavonden over nationalisme in, ditmaal tussen Blavier en Vos (20, 25 en 27 maart) gevolgd door een debat Vos-Rubbens (10 april), alle onder grote belangstelling van de nationalistisch georiënteerde studenten (39).

De belangrijkste gebeurtenis echter van dit jaar was het grootnederlands studentencongres te Leuven van 12 tot 14 april, omdat het verstrekkende gevolgen had (40). Dit congres was officieel wel, maar de facto niet louter cultureel : Geyl, Borginon en Jacob pleitten er voor Vlaams-nationalisme en Grootnederland als politiek einddoel van de Vlaamse strijd (41). Opgehitst door de in hun ogen agressieve houding van de Vlaamse studenten tijdens de voorbije maanden en door het gestook van de franstalige pers tegen het congres, hadden franstalige studenten herhaaldelijk de kongresactiviteiten trachten te verstoren (42). Toen 's avonds na afloop ervan enkele Vlaamse en Waalse studenten op elkaar botsten kwam het tot een vechtpartij en achtervolging, waarbij de Waalse student G. Colback (Saint-Hubert) de Vlaamse student A. Vallaeys (Roeselare) neerschoot en ernstig verwondde (43). Deze gebeurtenis was de eerste schakel in een van dan af steeds toenemende spanning, niet tussen Vlamingen en Walen, wel tussen het Vlaams-nationalistische K.V.H.V. en de academische overheid.

(39) *De Standaard*, 23, 28 en 30 maart (hoofdartikel) 1924, 13 april 1924. Een verslag van de debatten verscheen ook als afzonderlijke brochure : *Het debat Blavier-Vos te Leuven*, Leuven, 1924, 31 p. en *Het debat Rubbens-Vos te Leuven*, Antwerpen, z.d., 16 p.

(40) Volledig verslag van het congres : *Ons Leven*, 23 juni 1924, jg. 36, nr. 10-12, p. 161-197.

(41) *Geyl en Vlaanderen*, Antwerpen 1973, p. 240-244 brief van P. Geyl aan H. Borginon op 27 april 1924, waarin hij terugblijkt op de door Borginon op het congres uitgesproken rede. Tegen de rede van Geyl op het congres trok *Het Handelsblad* van 19 april 1924 van leer.

(42) L. Simons schreef in de *Nieuwe Rotterdamse Courant* over zijn ervaringen bij het zoeken naar een hotel in Leuven bij zijn deelname aan het congres. Geciteerd in *Vlaanderen*, 3 mei 1924, jg. 3, nr. 104, p. 131.

(43) *De Standaard*, 16 april 1924.

De pers keurde unaniem de gebeurtenissen af, maar terwijl de *Standaard* beklemtoonde dat vrede alleen kon komen "door een gulle toekenning aan de Vlamingen van wat zij nodig hebben" (44), schoof de franstalige pers de schuld op de nek van het Vlaams-nationalisme meer dan op die van Colback (45). *La Libre Belgique* suggereerde — na contact met Leuvense prominenten — als maatregel, dat de academische overheid zou "interdire aux étudiants sauf autorisation expresse du recteur les manifestations publiques" (46). Iets waartoe de rektor in een bericht van 3 mei 1924 inderdaad besloot "in verband met de gebeurtenissen vanaf 11 april" (begin van het studentencongres) (47).

Vanaf dit ogenblik begon de eskalatie. Op 15 mei protesteerde de pas aangestelde verbondspreses P. Beeckman in een open brief aan rektor Ladeuze tegen de maatregel "die uitsluitend tegen de Vlaamse studenten scheen te zijn gericht". Hij kreeg het consilium abeundi. De kontakten van ondervoorzitter G. Romsee met de academische overheid over de intrekking van het besluit van 3 mei en het ongedaan maken van de maatregel tegen Beeckman, leidden niet tot een nieuwe situatie (48). Tijdens de vakantie richtte het K.V.H.V. een brief aan de Belgische bisschoppen waarin het vroeg het tempo van de vernederlandsing te versnellen, naast het Frans het nederlands als officiële taal van de universiteit te proklameren, kursussen aan het Institut Supérieur de Philosophie en geestelijke voordrachten ook in het Nederlands te laten plaatsvinden, en tenslotte het rektorale besluit van 3 mei in te trekken en de uitsluiting van Beeckman ongedaan te maken (49).

Bij de opening van het studiejaar op 20 oktober 1924 bevestigde de rektor echter zijn besluit van 3 mei. Tegelijk circuleerde al een pamflet ondertekend door Beeckman waarin werd geprotesteerd tegen de bisschoppelijke houding die de bisschoppen tot "tegenstanders der nationale studentenstrijd" maakte (50). Op de

(44) *De Standaard*, 17 april 1924.

(45) Overzicht van franstalige persreacties in *De Standaard*, 24 april 1924.

(46) *La Libre Belgique*, 22 april 1924, p. 1, "Après les incidents de Louvain, l'Autorité académique doit prendre des mesures, mais lesquelles?"

(47) *De Standaard*, 4, 17 en 22 mei 1924.

(48) Voor de feiten van 3 mei tot 13 november 1924 en voor dokumenten in verband met het konflikt zie de brochure: *De strijd der Vlaamsche studenten aan de katholieke universiteit te Leuven. Mei 1924-maart 1925*, Leuven, 1925, 96 p.

(49) Tekst in *Ons Leven*, 12 januari 1925, jg. 37, nr. 4, p. 61-62.

(50) Tekst in *Ons Leven*, 1 december 1924, jg. 37, nr. 1-2, p. 20-21.

eerste Verbondsvergadering van 23 oktober riep H. Borginon op tot negeren van het besluit van de overheid en betwistte haar recht om dergelijke besluiten uit te vaardigen (51). Ondervoorzitter Romsee werd op 30 oktober gevraagd zich van Borginons uitspraken te desolidariseren. Romsee's weigering leverde hem — en ook zijn medestudent T. Herbert — een consileum abeundi op. Dezelfde avond riep de oudfrontsoldaat A. de Beuckelaere in de West-vlaamsche Gilde de studenten op tot verzet tegen de academische overheid, en op 5 november sprak oud-student A. van Rompaey in de Antwerpsche Gilde in dezelfde zin (52). Op 9 november vaardigde het Oud-hoogstudentenverbond van Antwerpen een motie uit tegen het gezagsmisbruik der overheid (53). Op 10 november werd niettemin de uitsluiting van Beeckman en Romsee officieel bekrachtigd. Donderdagavond 13 november volgde een optocht voorbij de woning van de rektor en een vergadering in de Patria, waar een staking werd afgekondigd voor 's anderendaags. Het stakingsparool werd goed opgevolgd (54). Op 16 november kreeg het Verbond de steun van het oud-hoogstudentenverbond van West-Vlaanderen, dat voor het eerst dreigde met een financiële boycot van de universiteit (55). Na een verboden betoging en Depla-Vallaey's hulde op 10 december werden nogmaals twee Vlaamse studenten uitgesloten van de universiteit : H. Christiaens en J. Lens (56). Op 18 december 1924 tenslotte werd een protestmeeting georganiseerd door het K.V.H.V. met medewerking van de oud-hoogstudentenbonden van Antwerpen, Oost-Vlaanderen

(51) Verslag Verbondsvergadering van 23 oktober 1924 in *Ons Leven*, 1 december 1924, jg. 37, nr. 1-2, p. 22-25. Eigen verslag van deze vergadering opgemaakt door L. Kiebooms, een minimalistisch student, toegezonden aan F. van Cauwelaert, d.d. 14 november 1924. P.F.V.C., Briefw. 1924, map IV.

(52) *Ons Leven*, 1 december 1924, jg. 37, nr. 1-2, p. 26 en 27.

(53) *Vlaanderen*, 15 november 1924, jg. 3, nr. 132, p. 359.

(54) *Ons Leven*, 1 december 1924, jg. 37, nr. 1-2, p. 24-26.

Brief van J. Sencie aan F. van Cauwelaert op 14 november 1924 : "Vandaag staking in de Vlaamsche lessen. In mijne les waren 2/3 der studenten afwezig". P.V.C., briefw. 1924, map IV.

(55) *Ons Leven*, 1 december 1924, jg. 37, nr. 1-2, p. 7, vermeldt een vergadering van het Oost- en Westvlaamse Oudhoogstudentenverbond met een afvaardiging van het Antwerpse, waarop beslist werd tot volgende maatregelen : steunfonds, manifest aan het Vlaamse volk en financiële boycot. L. Kiebooms in zijn brief aan F. van Cauwelaert op 19 november 1924, geeft een licht afwijkende versie "uit goede bron". Hij heeft het over een vergadering "van bestuursleden der verschillende studentenorganisaties van heel het land en van nog andere intellektuelen", die — naast steunfonds en boycot die ook in *Ons Leven* zijn terug te vinden — besloten tot "een volksbetoging, voor over een maand gepland".

(56) *Ons Leven*, 27 januari 1925, jg. 37, nr. 5-6, p. 85-86.

en West-Vlaanderen. Het Verbond had er wel wat moeite mee, maar slaagde er uiteindelijk toch in uit elke provincie een spreker te vinden (57). Na de vergadering werden de Vlaamse studenten C. Daems, P. Flamée J. de Vlieger doorgezonden, maar nu ook twee Waalse tegenmanifestanten (58). Zeven andere studenten werden tot het begin van het tweede semester naar huis gestuurd, en dienden een verklaring te ondertekenen van volledige onderwerping aan het rektorale gezag.

De niet-nationalistische flaminganten zagen met lede ogen deze polarisatie aan. Vooral een groepje minimalistische studenten, die zich vanaf het vorige studiejaar in het geheim onder leiding van L. Kiebooms wat hadden gegroepeerd, om een tegengewicht te vormen tegen de uitsluitend nationalistische oriëntering van het K.V.H.V., zag met spijt hoe het nationalisme nu steeds meer aanhang kreeg bij de studenten. Ze zouden willen dat de academische overheid met meer begrip optrad, maar zagen gauw in dat de overheid niet op haar beslissing terug zou komen, zonder gezichtsverlies. Zij begrepen dat het belangrijkste wapen dat de studenten hadden de publieke opinie was (59). Maar zij konden die opinie voorlopig niet doen omslaan.

Hoewel Beeckman op de verbondsvergadering van 19 januari 1925 zelf waarschuwde tegen een roekeloos optreden "waardoor de publieke opinie zich tegen ons zou keren" volgde dat roekeloos optreden nog tijdens diezelfde vergadering, toen Beeckman aankondigde dat het plan was opgevat de Vlaamse bevolking op te roepen alle financiële steun aan de katolieke universiteit te staken "zolang deze een oorlogsmachien tegen Vlaanderen" bleef (60). Dat plan werd uitgevoerd op 20 februari 1925. Die dag — één week voor er in de kerken een geldomhaling plaats zou vinden voor de katolieke universiteit te Leuven — werd over het gehele Vlaamse land een

(57) *Ons Leven*, ID., p. 87-89.

Achtereenvolgens verzocht T. Herbert als spreker op te treden : E. Wildiers, H. Persyn, J. van Caenegem, A. Haese, A. Mulier, Em. Schiltz, J. Goossenaerts, J. Spincemaille, J. Guldentops, E. Vandenbulcke, J. Laureys, Adv. ? Strijckers, J. Martens, J. Willemijs, H. Gravez, Uiteindelijk voerden het woord : J. Laureys, J. Spincemaille, Adv. ? Strijckers en H. Borginon.

Ook E. Wildiers had zich bereid verklaard te spreken.

P.E.V., briefw. A.K.V.S., map A a 2.

(58) "Rapport annuel relatif à l'année académique 1924-1925" van vice-rektor R. Beyls aan rektor P. Ladeuze op 6 juli 1925. A.M.V.S.

(59) Brief van L. Kiebooms aan F. van Cauwelaert op 18 december 1924. P.F.V.C., briefw. 1924, map IV.

(60) *Ons Leven*, 21 maart 1925, jg. 37, nr. 8-9, p. 128.

affiche aangeplakt, bij voorkeur aan het kerkportaal, waarin het K.V.H.V. oproep alle geldelijke steun aan de universiteit te weigeren. 2000 exemplaren vonden hun weg door de provincie, en de tekst werd integraal gepubliceerd in de Vlaams-nationalistische dag- en weekbladen (61).

Het antwoord van de autoriteiten kwam snel en duidelijk. Op 26 februari al zond bisschop Rutten van Luik een brief aan al zijn pastoors, om de mensen aan te sporen toch te geven en geen rekening te houden met de initiatiefnemers van de financiële boycot, "studenten die wegens hun opstand tegen het gezag van de universiteit zijn weggezonden" (62). Een dag later keurde *De Standaard* het besluit van het K.V.H.V. af (63). Op 28 februari deden 26 Vlaamse hoogleraren hetzelfde (64). Op 4 maart schreven de bisschoppen van België een brief aan de rektor met het verzoek de nodige maatregelen te nemen tegen het K.V.H.V. dat "vient de commetre un acte de rebellion publique des plus coupables". Deze brief, voorafgegaan door een inleiding van rektor Ladeuze, verscheen in alle katolieke bladen op 7 maart (65). Op maandag 9 maart onderwierp het K.V.H.V. zich, niet zonder zijn houding te willen verantwoorden (66). Op dinsdag 10 maart konden de studenten ad valvas het rektorale besluit lezen dat het K.V.H.V. ontbond (67). "Er was geen ander antwoord mogelijk op de tergende oorlogsverklaring aan het werk der Vlaamse bisschoppen" schreef *Het Handelsblad* (68). Op 18 maart echter verklaarde het K.V.H.V. zich als niet ontbonden te beschouwen (69). Tijdens het derde trimester bleef het relatief kalm te Leuven.

Het konflikt na het grootnederlands studentencongres in 1924 en 1925 kan beschouwd worden als het eindpunt van een eerste fase in de evolutie van de naoorlogse studentenbeweging. De fase namelijk waarin de gehele Leuvense studentenbeweging geleidelijk in het Vlaams-nationalistische vaarwater verzeilde, met uitzondering van

(61) *Ons Leven*, ID., p. 138-140.

(62) *Ons Leven*, ID., p. 140.

(63) *De Standaard*, 27 februari 1925; antwoord hierop van P. Beeckman in *Ons Leven*, 21 maart 1925, jg. 37, nr. 8-9, p. 120-121.

(64) *Ons Leven*, ID., p. 117-119.

(65) *Ons Leven*, ID., p. 140-141 geeft de volledige (eentalig Franse) tekst. Voor de mededeling ervan aan de pers : IBID., noot 1.

(66) *Ons Leven*, ID., p. 141-143.

(67) *Ons Leven*, ID., p. 143.

(68) *Het Handelsblad*, 14 maart 1925.

(69) *Vlaanderen*, 21 maart 1925, jg. 4, nr. 150, p. 95.

een klein geïsoleerd groepje minimalisten, die vanaf 1923 tevergeefs probeerden die evolutie af te remmen, en de studentenbeweging in het breed-vlaamsgezinde spoor wilden houden. Het konflikt met de academische overheid deed de nationalistische geleerden nog meer sluiten, en de "martelaars" die voor de goede zaak gevallen waren, werden verheven tot de symbolen van de profetische roeping die "het geslacht van het offer" voor Vlaanderen diende te beantwoorden (70).

Was het konflikt een hoogtepunt van solidariteit en kombattiviteit in de Leuvense studentenbeweging, in de relatie met haar omgeving, de bredere Vlaamse beweging betekende het een keerpunt. Ondanks haar evolutie in nationalistische richting, had de studentenbeweging sinds de oorlog een externe slagkracht ontwikkeld, waardoor ze — ook bij niet-nationalistische flaminganten — op steun kon rekenen, of tenminste toch op sympathie. Die verspeelde ze in de laatste fase van het konflikt door haar oproep tot financiële boycot van de katholieke Universiteit te Leuven, niet in het minst omdat de Leuvense studentenbeweging, of het K.V.H.V. als haar woordvoerder, hierdoor openlijk in konflikt was gekomen met de Belgische bisschoppen.

Heeft de universitaire studentenbeweging zich toch kunnen handhaven tijdens de volgende jaren, dan was dat niet het geval voor de leerlingenbeweging die nu in de ogen van de bisschoppen zo spoedig mogelijk diende onttrokken te worden aan de schadelijke invloed van de "opstandige Leuvense studenten". Dat de K.V.H.V.-leiding met deze gevolgen voor het A.K.V.S. geen rekening heeft gehouden, bij het bepalen van haar strategie, had als ernstig gevolg op lange termijn, dat de Leuvense A.K.V.S.-leiding haar greep op de plaatselijke studentenbonden moest verliezen. Deze bonden

(70) Een konflikt met zijn omgeving doet een organisatie steviger aan mekaar sluiten. Aan het slot van zijn hoofdstuk over het organisationeel konflikt komt J.J.J. VAN DIJCK, o.c., p. 207 tot de konklusie: "dat processen van aktivering, mobilisering en participatievergroting" een organisatie meer homogeen maakt, "de binding van de delen aan eigen doelstellingen neemt af, ten voordele van loyaliteit t.o.v. het geheel, de interdependentie neemt toe, het struktuurkarakter neemt af, en het bewegingskarakter neemt toe". Tijdens het konflikt van de Leuvense studentenbeweging met de academische overheid werd dit proces bovendien nog versterkt door de "martelaars" die in de ogen van de studenten voor een "rechtvaardige zaak waren gevallen". L.S. FEUER, *The conflict of generations. The character and significance of student movements*, Londen, 1969, p. 28 meent dat niets het generatiebewustzijn van studentenbewegingen meer kan intensiveren dan "the sense of generational martyrdom... student movements make of their martyrs the high symbols of a common identity".

werd het immers door de kerkelijke overheid verboden nog langer bij "Leuven" aangesloten te blijven.

3. GROEIENDE TEGENSTELLINGEN BINNEN DE STUDENTENWERELD 1925-1930

De aansporing tot financiële boycot van de universiteit had het K.V.H.V. dus in de brede katolieke en Vlaamse publieke opinie veel krediet doen verliezen, maar ook in de studentenwereld. De verbondsleiding voelde in 1925-1926 dat niet nog verder kon worden gegaan met het konflikt indien ze tenminste haar greep op de studenten niet wilde verliezen. Zonder principiële uitspraken te forceren trachtte het bestuur gewoon een modus vivendi te vinden met de academische overheid. Over het konflikt werd in *Ons Leven* voorlopig niet meer gesproken, en zelfs werden de namen bekend gemaakt van de nieuwe voorzitter en ondervoorzitter (J. Muys en M. Croonenberghs) (71). Rektor Ladeuze beschouwde dat als een gebaar van goodwill. Op een verzoek van het K.V.H.V.-bestuur de u'tgeslotenen globaal te amnestiëren, ging de rektor echter niet in, al wilde hij hij voor individuele berouwvolle zondaars de poorten der universiteit weer openen in februari 1926. Maar het K.V.H.V. weigerde van dit "vernederende voorstel" gebruik te maken (72). Op 26 februari 1926 werd met de franstalige studenten de "Slag van Matadi" uitgevochten (73), en einde mei van dat jaar eiste *L'Avant-Garde* voor voorzitter J. Muys het consileum, wegens het

(71) *Ons Leven*, 27 oktober 1925, jg. 38, nr. 2, p. 11.

(72) Handgeschreven verslag van het onderhoud met rektor Ladeuze op 15 februari 1926, dezelfde dag opgesteld door M. Croonenberghs. P.E.V., briefw. A.K.V.S., map A a 2, nr. 240, 241.

Globaal verslag over het onderhoud en stellingname door J. Muys op de verbondsvergadering van 25 februari 1926. *Ons Leven*, 20 mei 1926, jg. 38, nr. 9, p. 97.

In feite had één der uitgeslotenen, C. Daems, reeds buiten het medeweten van het verbondsbestuur zijn verontschuldigen aangeboden aan de rektor, en was daarna opnieuw aan de universiteit toegelaten. Rektor Ladeuze stelde voor "dat anderen doen lijk de heer Daems". Verslag M. Croonenberghs, P.E.V.

Het geval Daems werd door de verbondsleiding gewoon verzwegen in al haar openlijke stellingnamen.

(73) Verslag in *De Standaard*, 3 maart 1926, en *Vlaanderen*, 7 maart 1926, jg. 5, nr. 200, p. 78.

verspreiden van een amnestie-affiche voor Borms (74). Maar de rektor ging daar niet op in.

Het K.V.H.V. bleef in de studentenwereld trouwens wel een monopoliepositie innemen, zowel organisatorisch als ideologisch. Het onverwachte heengaan van pater J. Callewaert als predikant uit het Sint-Thomasgenootschap, was volgens de nationalistische bestuursleden van Sint-Thomas om politieke redenen gebeurd: zij namen ontslag uit de vereniging en verzochten de studenten er niet langer deel van uit te maken. Het verbondsbestuur steunde de boycot, en richtte in mei een eigen bedevaart in naar Scherpenheuvel, naast en tegen die van Sint-Thomas. Het volgend jaar werd de boycot geruisloos opgeheven, wellicht omdat de meerderheid der studenten hem niet wensten uit te voeren (75). Op de verbondsvergaderingen verschenen ondertussen nog uitsluitend nationalistische sprekers, en in ieder nummer van *Ons Leven* stond een aflevering van een artikelenreeks over het Vlaams-nationalisme (76). Wel raakte dat nationalisme meer gedifferentieerd: de meeste Vlaams-nationalistische studenten waren federalist, een kleinere groep was voorstander van de staat Vlaanderen, en de meest (verbaal) radikalen waren grootnederlanders. De bisschoppelijke veroordeling van het Vlaams-nationalisme op 11 oktober 1925, die wel zijn weerslag had op de werking van het A.K.V.S. in het middelbaar onderwijs, en die ongetwijfeld mee was uitgelokt door het steeds driestere optreden van het Leuvense K.V.H.V. tegen de geestelijke overheid, verontrustte de Leuvense studenten niet in het minst (77).

Wel kwam verzet tegen de politieke lijn en de monopoliepositie van het verbond uit de rangen van de Vlaamse beweging zelf. Op het zevende kongres van de Katholieke Vlaamsche Landsbond (juli 1926) leverde F. van Cauwelaert kritiek door te stellen dat de studerende jeugd haar plicht niet deed tegenover Vlaanderen, en zich beter wat

(74) *Ons Leven*, 18 juni 1926, jg. 38, nr. 10, p. 109.

(75) *De Standaard*, 1 maart 1927 en 15 maart 1927.

(76) Van de hand van B.L.F. STAALBERGS verscheen in ieder nummer van jaargang 38 (1925-1926) een artikel over het Vlaams-nationalisme, zoals blijkt uit het inleidend artikel op verzoek van de redactie. *Ons Leven*, 19 oktober 1925, jg. 38, nr. 1, p. 3.

(77) Tekst van de brief bij K. VAN ISACKER, *Herderlijke brieven over politiek. 1830-1866*, Antwerpen, 1969, p. 111-113 (vertaling p. 185-187). Over de weerslag op het A.K.V.S. L. VOS, *Het A.K.V.S. in konflikt met de geestelijke overheid. Nationalisme en kultuurflamingantisme in de katolieke Vlaamse studentenbeweging*. Onuitgeg. lic. verh. K.U. Leuven, 1969, p. 78-102; ID., *Katholieke Vlaamse Studentenbeweging 1919-1945, -Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, dl. 2, p. 1508-1509.

meer met sociale aktie zou bezig houden dan zich te verliezen in geteoretiseer (78). Ook te Leuven kwam de oppositie op gang. Tegen de Vlaams nationalistische ideologie van het verbond was het vooral het groepje rond L. Kiebooms dat in verzet kwam, en wat meer armslag kreeg door vanaf einde 1925 de redaktie van het scholierenblad *De Student* over te nemen (79). Kritiek kwam nu echter ook van overtuigde nationalistische studenten, die in diverse studiekringen goed werk probeerden te leveren, maar voortdurend tegen de machtspositie van het verbondsbestuur aanbotsten.

De oppositietendens kwam door de halsstarrige houding van het verbondsbestuur tijdens het volgende studiejaar (1926-1927) duidelijk aan de oppervlakte. Omdat voor het eerst kardinaal Van Roey de openingsplechtigheid van het akademisch jaar bij zou wonen, werd het K.V.H.V. uitdrukkelijk door vice-rector Beyls verzocht aanwezig te zijn en een verwelkomingsrede — in het Nederlands — te laten uitspreken door voorzitter L. van Houthegem. Het verbond weigerde omdat nog geen principiële verklaring door de rektor was afgelegd inzake de vernederlandsing van Leuven (80). Nu zag die vernederlandsing er inderdaad niet rooskleurig uit, en het jaarlijks aantal vernederlandsing (= eigenlijk verdubbelde) kolleges was sinds het begin van het konflikt eerder teruggelopen (1923 : 11, 1924 : 4; 1925 : 6; 1926 : 7, en na een boze brief van de Gentse bisschop Coppieters in september 1927 met het verzoek de verdubbeling te bespoedigen : 1927 : 4) (81). Maar de vice-rector wist toch een Vlaams student bereid te vinden de rede te houden. Op 21 december zouden zes Chinese bisschoppen Leuven bezoeken, en dat werd aanleiding tot een nieuw meningsverschil met de rektor. Omdat deze laatste zijn rede in het Frans zou houden (en niet in het Latijn zoals het verbondsbestuur en de voorzitter van de Missiebond der Vlaamsche Studenten (M.V.S.) vroegen), besliste het verbondsbestuur de plechtigheid te boycotten. Het bestuur van de

(78) *De Standaard*, 5 juli 1926, p. 1-2.

(79) M. CORDEMANS, *Dr. August Laporta en "De Student"*, Leuven, 1959, p. 613 en 618.

(80) *Ons Leven*, 18 oktober 1926, jg. 39, nr. 1, p. 2-5.

(81) Voor het aantal nieuw-verdubbelde kolleges per jaar van 1910 tot 1935, zie grafiek bij M. VERLEYEN, *De geschiedenis van de vereniging "Vlaamse Leergangen" en de Verdubbeling van de Katholieke Universiteit van Leuven. 1924-1935*, onuitgeg. lic. verh. K.U.-Leuven, 1971, p. 110. I.v.m. brief van Mgr. Coppieters ID., o.c., p. 56 en ID., *Vlaamse Leergangen en het begin van de vernederlandsing te Leuven. 1924-1935*, overdruk uit *Onze Alma Mater*, 1972 en 1973, p. 28.

M.V.S. — minus de voorzitter — riep echter de studenten op toch deel te nemen (82). De driehonderd Vlaamse studenten die er inderdaad waren, schenen het negativisme van het verbondsbestuur beu te zijn geworden.

Reaktie tegen het verbondsbeleid kwam ook tot uiting in een perspolemie over de evolutie van de studentenbeweging begin maart 1927 in *De Standaard* (83). De discussie werd aangezwengeld op 1 maart door een artikel — wellicht afkomstig uit de kring rond L. Kiebooms — waarin het Verbondsbestuur manipulatie, romantische opstandigheidskultus, monopolievorming en misleiding van Amicitia werd verweten. Op 3 maart sloot een “overtuigd Vlaams nationalist” zich hierbij aan en stelde voor dat het K.V.H.V. in de toekomst zijn negativisme zou afleggen, en zich zou gaan bezighouden met de sociale sektor van het studentenleven. Antwoord op deze artikels kwam gauw : alle beschuldigingen werden door het Verbondsbestuur van de hand gewezen en het voorstel voor de toekomst werd weggewuifd. Het belang van dit dovemansgesprek lag echter in het feit dat voor het eerst sinds 1919 openlijk kritiek werd geleverd op het Verbondsbeleid, niet alleen nu door buitenstaanders, maar ook door studenten zelf.

Door deze artikels te laten verschijnen vlak voor het zilveren jubileum van het K.V.H.V. (17-21 maart) hoopte *De Standaard* bij te dragen tot een bezinning over de taak van het Verbond, en tot een mildere stemming onder de Vlamingen. Hoewel inderdaad op de viering P. Beeckman en prof. Van de Wijer ontroerende woorden spraken, die schenen te wijzen op een herstel van de verstandhouding met de Vlaamse professoren (84), bleef het K.V.H.V. vasthouden aan zijn standpunt tegenover de academische overheid, en bleef afwezig op de viering van het 500-jarig bestaan van de universiteit (28 juli 1927). Het maakte zelfs van de gelegenheid gebruik om in een viertalig memorandum aan de buitenlandse prominenten, de eisen der Vlaamse studenten uiteen te zetten (85). Het contact met de oud-hoogstudentenbonden — nationalistisch van inslag — was nooit verbroken geweest en het K.V.H.V. spoorde nu deze bonden aan, “als vertegenwoordigers van de Vlaams-nationale gedachte” een hoge raad op te richten die jaarlijks een kongres zou organiseren voor

(82) Over het bezoek van de Chinese bisschoppen *De Standaard* 26 oktober 1926, 19 december 1926, 11 en 13 maart 1927.

(83) Polemie uitgelokt door het eerste artikel *Schets eener naoorlogsche studentenpsychologie*, - *De Standaard*, 1, 4, 11, 13, 15, 16 en 18 maart 1927. Kritiek hierop in *Jong Duitsland*, 18 maart 1927, jg. 1, nr. 11, p. 14-15.

(84) *Ons Leven*, juni 1927, jg. 39, nr. 10-11-12, p. 174-177.

(85) *Vlaanderen*, 2 juli 1927, jg. 6, nr. 269, p. 215 en 9 juli 1927, jg. 6, nr. 270, p. 221.

Vlaams-nationalisten, als tegenhanger van het kongres van de Katholieke Vlaamsche Landsbond (86). In feite milderde het bestuur dus zijn houding niet.

Tijdens het studiejaar 1927-1928 werden de reeds gesignaleerde kloven in de studentenbeweging door overheid en buitenstaanders verder verbreed, als voorbereiding op een poging dan toch tenminste de massa der scholieren — georganiseerd in het A.K.V.S. onder leiding van Leuvense studenten — los te haken van het nationalisme. In diverse *Standaard*-artikels, weer afkomstig vanuit het groepje Kiebooms, werd in november 1927 het nationalisme als ontbindende faktor van de scholierenbeweging gebrandmerkt (8, 9, 10 en 11 november) (87). Ook de bisschoppen lieten hun waarschuwende en zelfs verbiedende stem horen tegen deelname door kollegeleerlingen aan door Leuvense studenten geleide vergaderingen. Tegelijk zetten zij de eerste stappen om te komen tot oprichting van een katholieke aktie (K.A.)-beweging die ook de middelbare schooljeugd zou omvatten (88). Te Leuven werd op Verbondsvergaderingen hiertegen geprotesteerd en gewaarschuwd tegen een terugzetten van de klok tot de studentenbeweging uit de voornationalistische tijd (Beeckman op 12 januari 1928) (89). Daar was toch de meerderheid der studenten niet voor te vinden, want ondanks hun kritiek op het verbondsbeleid: nationalist waren ze (90). Maar boven de brede noemer nationalisme waren

(86) Brief van L. van Houteghem aan het bestuur van de Oudhoogstudentenbond van Antwerpen op 10 november 1927. A.M.V.C., H. 504 B.

(87) Inhoudelijk aansluitend bij de artikels van maart 1927 en onder de gelijkaardige titel *Naoorlogsche studentenpsychologie*, - *De Standaard*, 8, 9, 10, 11 en 18 november 1927. De tweede Verbondsvergadering (17 november 1927) begon met een optocht waarin voorop het spandoek werd megedragen met de tekst "Leve de studentenpsychologie - 2de editie". *Vlaanderen*, 26 november 1927, jg. 6, nr. 290, p. 382. Tijdens de vergadering van de Oostvlaamsche Gilde op 6 december 1927 hield T. Herbert een rede over studentenpsychologie als antwoord op de artikels, *Ons Leven*, 23 januari 1928, jg. 40, nr. 5, p. 81-82. Op de derde verbondsvergadering reageerde verbondsvoorzitter J.L. Custers nog eens: "De na-oorlogse studentenschap heeft de grootnederlandse idee als onafscheidbaar van haar vlaams-nationale overtuiging neergeschreven in haar geloofsbelijdenis", *Vlaanderen*, 24 december 1927, jg. 6, nr. 293, p. 421.

(88) L. VOS, o.c., passim.

(89) *Ons Leven*, 3 maart 1928, jg. 40, nr. 7, p. 111.

(90) De "lezer-hoogstudent" die in het *Standaard*artikel van 4 maart kritiek op de verbondsleiding uitte verduidelijkt op het einde van zijn stuk: "In strijd met wat de buitenstaanders zouden kunnen denken gaat het er dus in Leuven niet om nationalisme of z.g. belgicisme. Het schijnt wel dat Vlaanderen er zich nu eenmaal als bij een voldongen feit zal moeten bij neerleggen dat de Vlaamse studenten nationalist zijn...het twistpunt ligt elders".

ondertussen alweer de scheidingslijnen tussen de gesignaleerde drie strekkingen — federalistisch, voor een staat Vlaanderen en grootnederlands — scherper getrokken.

Dat bleek onder meer bij het XIIIde grootnederlands studentencongres te Leuven (30 maart-4 april 1928). Tijdens het congres sprak prof. Van Dievoet, lid van het komitee Vlaamsche Leergangen, over economische ontwikkeling. En al werd door de franstalige pers het congres als anti-Belgisch afgeschilderd — het liep inderdaad uit op een huldebetoging vóór Borms' gevangenis — voor de radikalen van het weekblad *Vlaanderen* was het optreden van de niet-extremistische Van Dievoet reden om het congres te beschouwen als een onderdeel van de pogingen van Belgische staat en bisschoppen “om het specifiek Vlaams-nationale af te voeren op het dode zijspoor van de katolieke aktie en de economische prestatie” (91).

Dat radikalisme van *Vlaanderen* begon geleidelijk meer indruk te maken op de verbondsleiding, en R. de Smet en de Dietse kringen rond hem kregen meer invloed. Het kongresbestuur had unaniem — maar tevergeefs — R. de Smet verzocht het slotwoord te komen spreken op het XIIIe grootnederlands studentencongres te Leuven (92), en op het einde van het studiejaar bleek het K.V.H.V.-bestuur belangstelling te hebben voor aansluiting als geheel bij een nog op te richten “Jong Vlaamsche Gemeenschap” onder

(91) Verslag over het congres met een aantal perscommentaren *Ons Leven*, 30 mei 1928, jg. 40, nr. 11-12, p. 192-196. *Offensief tegen het Vlaams nationalisme. Na het Leuvensch studentencongres, - Vlaanderen*, 14 april 1928, jg. 7, nr. 310, p. 113-114 geeft deze interpretatie aan het optreden van Van Dievoet.

Hoe weinig deze interpretatie van *Vlaanderen* met de werkelijkheid te maken had blijkt uit het verslag van de ministerraad van 18 april 1928 waar “le Congrès pan-Néerlandais de Louvain... ter tafel kwam : op vraag van Jaspar beloofde Baels een stap te doen bij de Nederlandse deelnemers om voortaan weg te blijven. L. WILS, “Bormsverkiezing en Compromis des Belges. Het aandeel van regerings- en oppositiepartijen in de taalwetgeving tussen beide wereldoorlogen”, *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, 1973, jg. 4, nr. 3-4, p. 301.

(92) Brief van H.G.W. van der Wielen (Alg. sekretaris hoofdbestuur D.S.V.) aan R. de Smet op 2 februari 1928 waarin hij deze namens het kongresbestuur polst i.v.m. het houden van de openingsrede : “unaniem waren wij het erover eens U te vragen deze taak op U te nemen”. Brief van J.L. Custers (voorzitter van het kongres en voorzitter van het K.V.H.V.) aan R. de Smet, eveneens op 2 februari 1928 met het verzoek de rede te houden.

A.M.V.C., S. 5754 B.

geheime maar strakke leiding van R. de Smet. Vooral de nieuwe preses J. Coene was hiervoor te vinden (93).

Bij het begin van het academisch jaar 1928-1929, werd zoals dat elk jaar gebeurde, maar nu met meer klem opgeroepen de boycot tegen Gent vol te houden. Met meer klem omdat de aktie begon af te brokkelen en geleidelijk zich meer studenten inschreven in de overwegend Nederlandse afdeling (94). In de lijn van zijn plannen met de Jong Vlaamsche Gemeenschap begon preses Coene al vanaf het eerste nummer van *Ons Leven* te pleiten voor "een organisatie die heel de Vlaamse gemeenschap omvat en een scherpe tucht inhoudt" (95). Maar een tweede artikel over de reorganisatie van het studentenleven lokte al heel wat kritiek uit omdat ook wijzigingen waren voorgesteld in de organisatie van het clubleven (96). Toch ging een bijdrage van W. Melis verder in die richting en pleitte voor een "veraristokratisering" van het studentenleven en verstrakking van de

(93) Brief van G. de Rijcker (voorzitter A.V.H.V.-Tak Gent) aan R. de Smet op 4 september 1928 "... de vooruitzichten zijn schitterend. Verleden week donderdag had ik een onderhoud met J. Coene, voorzitter van K.V.H.V. Leuven en M. G. (Maurits Geerardijn ? L.V.) ... hij is voor de Jong Vlaamsche Gemeenschap gewonnen".

A.M.V.C., S 5754 B.

(94) Al in februari 1927 had L. van Houteghem, toen de algemene preses van het A.V.H.V. een brief geschreven aan F. Daels met het verzoek niet-boycotters toch te mogen toelaten als lid van het A.V.H.V., omdat het in bepaalde studierichtingen gewoon onmogelijk was geworden te doctoreren zonder bij hoogleraren te werken die in de Nederlandse afdeling doceerden. Brief d.d. 22 februari 1927. P.D.M.

In een stuk van 29 april 1928 gaf P. Geyl te kennen "van de schadelijkheid van de boycot overtuigd te zijn". *Vlaanderen*, 19 mei 1928, jg. 7, nr. 135, p. 153 e.v. hekelde deze uitlating op zijn voorpagina onder de kop "Onderminning van het boycot der Nolfhogeschool" en liet in hetzelfde nummer anti-Geyl artikels verschijnen van R. van Genechten en G. de Rijcker. Deze laatste had het over "onderduimse tegenwerking van de zgn. vlaams-nationalisten of neo-belgicisten". Op 17 augustus 1923 bekrachtigde het A.V.H.V.-bestuur het boycotbesluit *Vlaanderen*, 15 september 1928, jg. 7, nr. 332, p. 292. Op 20 oktober werd door *Vlaanderen* (jg. 7, nr. 337, p. 333 en 335) het artikel tegen de boycot van de schrijver A. Hans in *Het Laatste Nieuws* gelaakt, en spoorde G. de Rijcker nog maar eens tot boycot aan. Maar dat belette niet dat vanaf november 1928 er te Gent zelfs een tijdschrift verscheen gericht tegen de boycot, en ter verdediging van het Nolf-stelsel. *De Vlaamsche Student* (1928-1929).

(95) *Ons Leven*, 15 oktober 1928, jg. 41, nr. 1, p. 5-6.

(96) *Ons Leven*, 12 november 1928, jg. 41, nr. 2, p. 1 en 30 november 1928, jg. 41, nr. 3, p. 8. Het artikel van 12 november getiteld "Gewetensonderzoek" was een gedeeltelijke samenvatting van een artikel geschreven door een oud-verbondsvoorzitter en eerder verschenen in *Jong Dietschland*, 26 oktober 1928, jg. 2, nr. 243, p. 681-684.

tucht in de clubs naar Duits voorbeeld (97). Voor de discussie echter goed op dreef kwam werd ze afgesneden door een nieuw konflikt met de akademische overheid naar aanleiding van de Bormsverkiezing op zondag 9 december 1928.

Daags na de Bormsverkiezing, maandagochtend 10 december heerste er bij de Vlaamse studenten te Leuven een overwinningroes. Verscheidene van hen hadden de weken voordien mee te Antwerpen propaganda gevoerd voor Borms. Er trok een reuzestoet uit die wegens zijn "allure antipatriotique" een strenge blaam vanwege rektor Ladeuze uitlokte. 's Anderendaags trokken de Vlaamse studenten 's avonds toch massaal naar de huldebetoging te Antwerpen. Een dag later hielden de franstalige studenten te Leuven een protestbetoging tegen "les traîtres flamands" gevolgd door een verwoede vechtpartij met de Vlamingen. Een franstalige affiche tegen Borms op 16 december werd gevolgd door een Vlaamse voor Borms. De spanning bleek te stijgen (98).

Tijdens de kerstvakantie kregen de Vlaamse studenten een brief van de rektor thuis toegezonden, waarin zij verzocht werden vóór 6 januari 1929 een schriftelijke verklaring op het rektorat te doen toekomen met de belofte zich voortaan van alle anti-Belgische, separatistische of pro-aktivistische manifestaties te zullen onthouden (99). Verbondsvoorzitter Coene zette de studenten aan te tekenen, hoewel hijzelf weigerde en zodoende het consileum abeundi opliep. Dat gebeurde ook met enkele andere studenten die al te ostentatief het verbod om te manifesteren overtraden. Bovendien werden de studenten herinnerd aan art. 23 van het reglement, dat voorschreef toelating te vragen voor het afficheren of het houden van

(97) W. MELIS, *Brief uit Frankrijk* (gedateerd december 1928), *Ons Leven*, 17 januari 1929, jg. 41, nr. 5-6, p. 10-13.

(98) Een positieve aanwijzing voor deelname van Leuvense studenten aan de propaganda voor de Bormsverkiezing bij L. WILS, *art. cit.*, p. 287, die verwijst naar M. VAN THILLO, *In memoriam Dr. R. Gheyselincx*, - *Vivat Academia*, juli 1971, nr. 6, p. 8.

Voor de feiten van december 1928 : *Ons Leven*, 19 december 1928, jg. 41, nr. 4, p. 20-21 en 17 januari 1929, jg. 41, nr. 5-6, p. 1-10; *Vlaanderen*, 22 december 1928, jg. 7, nr. 346, p. 405, 5 januari 1929, jg. 8, nr. 348, p. 6 en 19 januari 1929, jg. 8, nr. 350, p. 20 en 22.

(99) Tekst van de brief en het in te vullen formulier in *Ons Leven*, 17 januari 1929, jg. 41, nr. 5-6, p. 8. Het psychologische klimaat van dat ogenblik en de gewetenskonflikten die de ondertekening voor sommige studenten zou hebben meegebracht werd door P. Lebeau, op dat ogenblik redaktiesekretaris van *Ons Leven*, later zeer levendig beschreven in zijn roman *De Zondebok* (1947¹) Hasselt, 1960, p. 87-95.

vergaderingen. Toen desondanks het Verbond op 9 januari al een vergadering hield onder het motto "Wij eisen Borms uit het gevang", besloot de rektorale raad het houden van optochten en vergaderingen tot nader order te verbieden. Alsof dit besluit niet was gevallen hield het K.V.H.V. op 30 januari een solidariteitsvergadering met de uitgesloten in aanwezigheid van afgevaardigden uit andere universitaire centra. Ditmaal echter zweeg de rektor. Hij reageerde ook niet op de afwezigheid van de Vlaamse studenten bij zijn bisschopswijding op 2 februari, en nam geen maatregelen na het verschijnen van het speciale Bormsnummer van *Ons Leven* dat geheel door activisten was samengesteld (100). Het werd geen heruitgave van 1924. Een voor de scholierenbeweging negatief gevolg van de al te zelfbewuste houding der Leuvense studenten was wel dat de vlaamsgezinde, en tot dan toe redelijk welwillende bisschop Coppieters uit Gent, nu ook besloot in zijn bisdom de plaatselijke studentenbonden te onttrekken aan het gezag van de Leuvense A.K.V.S.-leiding (101).

De plannen tot reorganisatie van het studentenleven, die in het eerste trimester heel even in *Ons Leven* waren ter sprake gekomen, werden in de inner-circle van het Verbondsbestuur tijdens het derde trimester opnieuw bekeken. Het entoesiasme voor een Jong Vlaamsche Gemeenschap van het jaar voordien bleek te zijn afgekoeld. In ieder geval werden aan R. de Smet waarborgen gevraagd alvorens verder in die richting mee te willen werken, waarna het Verbondsbestuur er niet meer op terugkwam (102).

(100) Voor de feiten vanaf januari 1929 : *Ons Leven*, 17 maart 1929, jg. 41, nr. 8-9, p. 23-24; *De Knoet*, januari 1929, jg. 1, nr. 1, p. 8; *Vlaanderen*, 26 januari 1929; jg. 8, nr. 351, p. 30 en 9 februari 1929, jg. 8, nr. 353, p. 45; M. VAN THILLO, *art. cit.*; Bormsnummer *Ons Leven*, 28 februari 1929, jg. 41, nr. 7. Gestencilde omzendbrief namens het K.V.H.V.-Leuven op 17 januari 1929, waarin de herinnering aan art. 23 van het reglement, en het besluit van de rektorale raad d.d. 14 januari 1929, worden meegedeeld, P.D.M.

(101) In maart 1927 was bisschop Coppieters met vreugde door *Vlaanderen* begroet (12 maart 1927, jg. 6, nr. 253, p. 84). Op 30 juli had Coppieters rektor Ladeuze aangespoord spoed te maken met de vernederlandsing van de Leuvense universiteit (zie noot 81). Vanaf januari 1929 is verstrakking van zijn standpunt inzake A.K.V.S. merkbaar. L. VOS, *Het A.K.V.S. in konflikt met de geestelijke overheid*, p. 126.

(102) Brief van R. Lagrou aan R. de Smet op 1 juni 1929. A.M.V.C., S 5754 B.

Misschien waren, door de akties rond de Bormsverkiezing, en het konflikt met Rektor Ladeuze, nieuwe mensen betrokken geraakt bij de leiding van het K.V.H.V., terwijl de invloed van voorzitter Coene, die immers niet meer in Leuven studeerde, kleiner werd (103). Misschien ook was het bestuur bevreesd zijn populariteit te verliezen bij het organiseren van een Jong Vlaamsche Gemeenschap, die meer een elitegroep zou vormen. Of het was eenvoudig het gevolg van een groter geworden zelfvertrouwen nu het Verbond zonder gezichtsverlies het konflikt met de rektor had beëindigd.

Bij het begin van het akademisch jaar 1929-1930 werd het oude probleem van de vernederlandsing der Leuvense universiteit opnieuw aktueel. De vernederlandsing was de voorbije jaren nauwelijks opgeschoten, als men het aantal kolleges bekijkt dat per jaar werd verdubbeld (1927 : 4; 1928 : 3; 1929 : 2). Maar bovendien deden in oktober 1929 geruchten de ronde over de benoeming van "een Waal" voor een Vlaamse leergang, en dat terwijl er een Vlaams kandidaat was met voldoende wetenschappelijke kwalifikaties, maar die als Vlaams-nationalist ongewenst was. In hun pers dreigden de Vlaams-nationalisten tegen te stemmen bij de behandeling in de provincieraden van de subsidies aan de Leuvense universiteit. In december gebeurde dat in de provincieraad van Oost-Vlaanderen, waardoor die provincie haar subsidie aan de universiteit te Leuven opschortte. De benoeming van dr. E. Lousse was ondertussen al een feit. Naar aanleiding van zijn eerste kollege op 11 februari 1930 braken rellen uit die ongeveer een week duurden (104). Maar toen werd alles weer rustig. Dat de verhouding met de akademische

(103) Mobiliseringsprocessen schijnen een weerslag te kunnen hebben op de machtsstructuur van een organisatie. "Wanneer het mobilisatieproces slaagt... zal het hogere mobilisatieniveau soms structureel vastgelegd worden, bv. in een veranderende invloedsspreiding, in participatieprocedures e.d." J.J.J. VAN DIJCK, o.c., p. 171-172. Anders gezegd, eens de leden van een organisatie of een beweging tengevolge van bv. een konflikt met de omgeving sterker bij die organisatie betrokken zijn geraakt, gaan ze zich na afloop van dat konflikt niet zonder meer neerleggen bij de invloed die zij in de beleidsvorming hadden voor het konflikt begon. De akties voor en na de Bormsverkiezing lijken me een voorbeeld van een geslaagd mobilisatieproces in de studentenbeweging. De suggestie dat dit proces nieuwe mensen mee in het beleid betrok, wat de gewijzigde politieke opstelling na het konflikt zou helpen verklaren, lijkt me niet onwaarschijnlijk.

(104) Voor "de zaak Lousse" zie M. VERLEYEN, o.c., p. 73-80 en *art. cit.*, p. 41-43; foto's i.v.m. de incidenten in *Ons Leven* 13 maart 1930, jg. 42, nr. 8, p. 129 en 130, waar ook een satirisch verslag werd afgedrukt.

overheid niet meer zó gespannen was bleek o.m. uit het feit dat op de Gezelleviering van "Met Tijd en Vlijt", die in de Aula doorging, ook vice-rector Beyls, zij het in zijn functie van erelid der vereniging, aanwezig was (3 maart 1930) (105).

Zoals al bleek uit de verkoelde betrekkingen tussen het verbondsbestuur en R. de Smet, was de ideologische slingerbeweging te Leuven al over zijn extreem grootnederlands hoogtepunt heen. De anti-1830-aktie door Vlaams-nationalisten bij gelegenheid van het Belgische eeuwfeest op gang gebracht, kende aan de Nederlandse universiteiten enig succes. Ze had er het extreem anti-belgische karakter van het weekblad *Vlaanderen*, omdat de leiders der D.S.V.-afdelingen zeer sterk de invloed van R. de Smet ondergingen (106). Bij de Vlaamse studenten was deze anti-30-aktie ook wel grootnederlands — vanaf 1930 werd dat woord vervangen door "diets" —, maar het anti-belgische karakter ervan was meer breed Vlaams-nationalistisch. Het grootnederlands sectarisme van *Vlaanderen*, dat trouwens geen gelegenheid voorbij liet gaan om de Leuvense studenten te kapittelen, verloor geleidelijk zijn invloed. Dit proces liep parallel met de organisatorische uitbouw van het A.V.H.V. tot een regelmatig funktionerende koepel. De reorganisatie ervan was immers grotendeels het werk van de oud K.V.H.V.-voorzitter J. Custers, die sinds zijn Verbondsvoorzitterschap in 1927-28, naar een meer pragmatisch Vlaams-nationalisme was geëvolueerd. Hij poogde de banden met de oud-hoogstudentenbonden nauwer toe te halen, raketde de oude plannen voor een eigen studentenhuus te Leuven weer op, en richtte een perssekretariaat op dat een regelmatige studentenkroniek verzorgde in het in Leuven steeds meer gelezen weekblad *Jong-Dietschland*. Het A.V.H.V. werd

(105) Verslag van de vergadering in *Ons Leven*, 13 maart 1930, jg. 42, nr. 8, p. 135-136; Verslag van de vergadering met beschuldigingen aan het adres van prof. Boon, erevoorzitter van Met Tijd en Vlijt. in *Vlaanderen*, 8 maart 1930, jg. 9, nr. 409, p. 77 en terechtwijzing door verbondsvoorzitter F. Vercocke (onder de redaktie-titel "Vlaams Radikalisme ?") *Vlaanderen*, 22 maart 1930, jg. 9, nr. 411, p. 94.

(106) Brief van H.G.W. van der Wielen aan R. de Smet op 23 oktober 1929 "Op de j.l. bestuursvergadering (van D.S.V., L.V.) (19 en 20 oktober j.l.) bleek het dat het Vlaams studentenleven volkomen gedesorganiseerd is, terwijl het juist hechter als nooit tevoren moest zijn. Een bittere ontgoocheling voor de aanwezige Noord-Nederlanders terwijl het studentenleven hier, wat betreft Dietse gezindheid steeds krachtiger wordt (bv. Amsterdam loopt naar 400 leden) en terwijl wij zitten wachten op een teken uit Vlaanderen om "Anti-30" in te zetten, laat men ons in Vlaanderen volkomen in de steek".
A.M.V.C., S 5754 B.

trouwens sterk door Leuvense studenten gedomineerd (107). Anderzijds moet deze aandacht voor een sterke organisatie ook gezien worden als een antwoord op de versnippering die in het bredere Vlaams-nationalistische kamp alsmar groter werd.

4. ZOEKEND NAAR NIEUWE WEGEN 1930-1932

De jaren 1930-32 vormden in diverse opzichten een periode van vernieuwing. De opening van de vernederlandste universiteit te Gent had voor de Leuvense universiteit een dubbel gevolg: in 1930-31 veranderde plots de studentenbevolking van samenstelling door afvloeiing naar Gent, en in 1931-32 werd — door de Gentse concurrentie — de vernederlandsing aanzienlijk versneld. Er werd een nieuwe Vlaamse vice-rector benoemd, en een begin van katholieke aktie-kern begon zijn invloed in de studentenwereld te laten gelden. Tenslotte groeide het gevoel dat de oude ééndimensionale Vlaams-nationalistische ideologie niet meer voldeed en werd een begin gemaakt met inpassing ervan in een globale rechtse maatschappijkritiek.

In oktober 1930 verhuisden inderdaad een aantal Vlaamse studenten uit Leuven naar Gent. Het K.V.H.V. sprak van een tweehonderd, de totale cijfers van het studentenaantal in Leuven laat voor dat jaar een plotse stagnering zien van de normale jaarlijkse groei (108). Bij wie naar Gent gingen waren ongetwijfeld een aantal radikale Vlaams-nationalisten, die gevolg hadden gegeven aan de

(107) Verslagen van hoofdbestuursvergaderingen van het A.V.H.V. van 26 maart 1930 tot 24 januari 1932. A.M.V.S.; voor het A.V.H.V. zie verder J. VERMEULEN, o.c., en artikels in *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, s.v. A.V.H.V., Custers, Vermeulen.

(108) Een geïndexeerde grafiek van de studentenevolutie van 1921 tot 1935 in *Annuaire de l'Université Catholique de Louvain 1934-1935*, overgenomen door M. VERLEYEN, o.c., p. 119 en 120. In een motie van het K.V.H.V. van 20 november (cfr. *infra* noot 112) wordt gesteld "dat er min of meer 200 studenten van de Leuvense universiteit naar de universiteit van Gent zijn verhuisd zonder officieel wachtwoord van het K.V.H.V." tekst van de motie in *Vlaanderen*, 13 december 1930, jg. 9, nr. 449, p. 399.

oproep van het A.V.H.V. om Gent te gaan bevolken (109). Dat werd ook in de pers opgemerkt. *Le XXe siècle* vond het verdwijnen uit Leuven van de extremisten een gelukkige zaak, omdat nu eindelijk in Leuven een rustige studie-atmosfeer zou ontstaan, maar *Vlaanderen* betreurde het dat de strijdpost Leuven werd verlaten (110). Inderdaad kon deze krant pas op 10 januari 1931 een eerste teken van strijdlust te Leuven signaleren — het gooien van stinkbommetjes bij een Franse toneelopvoering — waar dit blad toch altijd op vinkeslag zat om ieder protest hoe klein ook, mee te delen (111).

Wel vroeg op 20 november 1930 het K.V.H.V. in een brief aan de bisschoppen, met aandrang de universiteit toch spoedig te vernederlandsen, maar verder bleef het Vlaams georganiseerd studentenleven tijdens het eerste trimester bijzonder kalm : slechts een paar Verbondsvergaderingen en bijeenkomsten van missiebond en "Met Tijd en Vlijt", enkele nummers van *Ons Leven* (w.o. één nummer "3-4-5"), en voorbereiding voor een tentoonstelling van studentenkunst (112). Wel dient de stichting te worden gesignaleerd van een nieuw type fakulteitskring in de afdeling Germaanse filologie, waarin de studenten zelf het roer volledig in handen hadden, en met als doel behalve de wetenschapsbevordering ook het contact tussen studiegenoten. Waar de oude wetenschappelijke kringen enkel het eerste doel nastreefden onder leiding van een hoogleraar (113).

(109) Motie A.V.H.V. van 10 mei 1930, Verslag hoofdbestuursvergadering A.V.H.V. op 10 mei 1930. A.M.V.S.; *Vlaanderen*, 6 september 1930, jg. 9, nr. 435, p. 282. Op 31 mei 1930 volgde een tweede motie "Het hoofdbestuur van het A.V.H.V., na kennisname van de wet van 23 maart j.l. ... herroept bij deze zijn boycotbesluit van 29 augustus 1923 en zet alle Vlaamse hoogstudenten er toe aan hun inschrijvingen op de Vlaamse kolleges te Gent te nemen" Verslag hoofdbestuursvergadering A.V.H.V., Brussel 31 mei 1930, A.M.V.S.; *Vlaanderen*, 14 juni 1930, jg. 9, nr. 423, p. 190.

(110) *Le XXe siècle*, geciteerd en bekomentarieerd in *Vlaanderen*, 27 oktober 1930, jg. 9, nr. 451, p. 413.

(111) Protest tegen de opvoering van "La muette de Portici" door Leuvenseche Eendracht in de Alhambra-schouwburg, *Vlaanderen*, 10 januari 1931, jg. 10 nr. 452, p. 5.

(112) Motie van het K.V.H.V. tot vernederlandsing van Leuven opgesteld door J.L. Custers, goedgekeurd op 20 november 1930 en verder besproken op de bestuursvergadering van het K.V.H.V. op 26 november 1930.

Verslagboek K.V.H.V.-bestuur 1929-1932, p. 37. A.M.V.S.; *Vlaanderen*, 13 december 1930, jg. 9, nr. 449, p. 399; *Ons Leven*, 20 december 1930, jg. 43, nr. 3-4-5; Tentoonstelling van studentenkunst. 17-25 januari 1931, Verslagboek K.V.H.V.-bestuur 1929-1932, p. 38, A.M.V.S.

(113) *Ons Leven*, 2 februari 1931, jg. 43, nr. 6, p. 103 "De pasgestichte Germanistenkring hield op 13 januari 1931 de eerste vergadering van dit jaar".

In januari 1931 werd ook een nieuwe vice-rector, K. Cruysberghs, benoemd (114). Het Verbondsbestuur had met hem reeds op 21 januari een onderhoud, om zijn wensen kenbaar te maken. Op verzoek van Cruysberghs werden die verlangens nog eens schriftelijk bevestigd (28 januari). Het K.V.H.V. eiste een Vlaamse rector, vrijheid van meningsuiting voor zover niet strijdig met geloof en zeden, officiële intrekking van het opheffingsbesluit van het K.V.H.V. (d.d. 10 maart 1925), en rehabilitatie van alle studenten die omwille van hun Vlaams-nationalistische aktie waren uitgesloten (115). Merkwaardigerwijze werd hier niet gerept over de vernederlandsing, misschien omdat dit al was gevraagd in de brief aan de bisschoppen, maar ook omdat impliciet werd aangevoeld dat de konflikten uit het verleden meer een disciplinair dan een kommunautair karakter hadden. Dat de discipline voor de overheid alleszins een belangrijke kwestie was werd nogmaals duidelijk toen verbondspres R. Fransman op het matje werd geroepen door de nieuwe vice-rector, omdat hij op een vergadering tegen het lijkverbrandingsvoorstel (2 maart 1931) waar de vice-rector aanwezig was, deze niet had verwelkomd, en in zijn speech de gezagsbevoegdheid van de bisschoppen had willen afbakenen. Een brief van Fransman en het voltallige verbondsbestuur, waarin betreurd werd dat indrukken waren gewekt die niet werden bedoeld, rondde dit geschil af zonder dat er een echt konflikt ontstond (116). Het niet verwelkomen van Cruysberghs was natuurlijk nog steeds het gevolg van de officieel negatieve houding van het Verbond tegenover de academische overheid.

In ideologisch opzicht werden niet alleen de tegenstellingen tussen grootnederlanders en federalisten (door de eerste groep neo-belgicisten genoemd) sterker, maar voor het eerst werd ook een anti-parlementaire tendens duidelijk zichtbaar, die vooral bij de grootnederlanders aanhang vond. In *Ons Leven* verschenen twee artikels van de hand van Jan Wilms, sinds een jaar afgestudeerd maar aktief in het A.V.H.V. en in kontakt met R. de Smet. Hij pleitte voor een nieuwe gemeenschapsorde waarin "de wetten worden gesteld en uitgevoerd door de leiding die rust in handen van de bekwaamsten. De regering steunt op het vertrouwen des volks, niet op het algemeen stemrecht. Het parlementarisme, met zijn eeuwig partijgeknoei, met

(114) *De Standaard*, 17 en 18 januari 1931.

(115) *Ons Leven*, 10 maart 1931, jg. 43, nr. 7, p. 107-109.

(116) *Vlaanderen*, 4 april 1931, jg. 10, nr. 464, p. 101; *Ons Leven*, 23 maart 1931, jg. 43, nr. 8, p. 147-151 en 151-153.

zijn partijbonzen en zijn korruptieschandalen hebben geleefd. Diktatuur ! Laat me beter zeggen leiderschap. Mussolini heet niet "Il dittatore" maar wel "Il duce". Deze artikels vielen niet zomaar tussen de plooiën : op de Verbondsvergadering van 18 februari verwees gastspreker Vital Haesaert, een van de "overlopers" aan het IJzerfront in 1918, en nu bedrijvig in Nederlands-Dietse kringen, er uitdrukkelijk naar (117). Het was echter wel significant in het licht van de verdere evolutie dat deze twee Diets-rechtse stemmen van buiten Leuven kwamen.

Een ander belangrijk gevolg van de vernederlandsing der Gentse universiteit was de versnelling in het vernederlandsingsproces te Leuven. In april 1931 verklaarde kardinaal Van Roey dat er spoedig een Vlaamse universiteit zou worden opgericht te Leuven, en al hechtte de Vlaams-nationale pers daaraan geen geloof, in oktober was er inderdaad een verbetering te merken : waren er in 1929 slechts twee, in 1930 al veertien, nu werden er nog eens negenentwintig kolleges vernederlandst (118). Uiteraard was dit nog niet de volledige vernederlandsing, maar de overheid toonde toch goede wil. Dat bleek ook uit het feit dat voor het eerst naast een Franse een Nederlandse toespraak mocht worden gehouden bij de opening van het academisch jaar. Maar toch kwam het toen tot incidenten : tijdens de Franse oratie van Ladeuze riepen Vlaamse studenten "Vlaanderen ééntalig" en velen verlieten onder luid protest de zaal. Toen hield Cruysberghs zijn Nederlandse rede. Onmiddellijk daarna maakte het K.V.H.V. als zijn standpunt bekend : volledige vernederlandsing en overheveling van de franstalige afdeling naar Wallonië (119). Het vooruitzicht op sukses maakte de Vlaamse studenten blijkaar veeleisend.

(117) Jan C. van Meersen (Jan Wilms) *Politische Idealen der hedendaagsche Jeugd*, - *Ons Leven*. 2 februari 1931, jg. 43, nr. 6, p. 96-101 en 10 maart 1931, jg. 43, nr. 7, p. 136-139; *Vital Haesaert te Leuven*, - *Ons Leven*, 10 maart 1931, jg. 43, nr. 7, p. 128-135 geeft de volledige tekst van Haesaerts rede op de vergadering.

(118) M. VERLEYEN, *o.c.*, p. 82-84 en *art. cit.*, p. 46.

(119) *Vlaanderen*, 24 oktober 1931, jg. 10, nr. 493, p. 331; *Ons Leven*, 22 november 1931, jg. 44, nr. 2, p. 24-26.

In de bestuursvergadering van het K.V.H.V. op 20 oktober 1931 werd besloten een affiche uit te hangen ter verklaring van de incidenten tijdens de openingsplechtigheid. Tekst van de affiche in *Vlaanderen*, 7 november 1931, jg. 10, nr. 495, p. 350-351; in dezelfde vergadering verwierp het bestuur echter het voorstel om aan de rektor een brief over de incidenten te sturen "daar vroegere brieven niet werden beantwoord en het K.V.H.V. de academische overheid niet erkent". Verslagboek K.V.H.V.-bestuur, 1929-1932, p. 58-59, A.M.V.S.

Tegelijk begonnen in *Ons Leven* en op Verbondsvergaderingen meer opbouwende geluiden door te klinken : er werd gepleit voor het zelf kreëren van een Nederlandse studiegeest, Nederlandse literatuurlijsten werden gepubliceerd, en voor “het gewone volk” werd een brochure opgesteld over “Leuven, de katolieke Nederlandse hogeschool van Vlaanderen” (120). Het katolieke karakter der universiteit werd ook meer beklemtoond. Als drukingsmiddel ongetwijfeld om de bisschoppen haast te doen maken met de vernederlandsing, maar ook omdat er een nieuwe mentaliteit t.o.v. de geestelijke overheid was ontstaan. Cruysberghs was bij zijn benoeming tot monseigneur door het K.V.H.V. gefeleciteerd, en Verbondsvoorzitter Boutens protesteerde in *Ons Leven* van 24 januari 1932 tegen “beledigende woorden aan het adres van de academische overheid in het vorige nummer verschenen”, en verklaarde zich geheel aan het kerkelijk gezag te willen onderwerpen (121). De vernederlandsing van Leuven werd nu ook niet meer geëist, ze werd “eerbiedig gevraagd” (122). Bovendien werd — in navolging van de Gentse studenten — het initiatief genomen tot het oprichten van een sociaal-hulpkomitee, dat materiële hulp zou bieden aan verpauperde gezinnen in het Leuvense (123).

(120) PROFESSOR, *Zorgt zelf voor Nederlandsch Hoger Onderwijs*, - *Ons Leven*, 18 oktober 1931, jg. 44, nr. 1, p. 12-15, met een literatuurlijst van Nederlandse wetenschappelijke werken (37 titels).

Op de bestuursvergadering van 28 oktober 1931 stelde de K.V.H.V.-preses voor “dat een brochure over de vernederlandsing van Leuven zou worden uitgegeven, met concrete getallen en statistieken en begrijpelijk voor het gewone volk. R. Lissens verklaart dat met het werk reeds een aanvang is genomen”. Verslagboek K.V.H.V.-bestuur 1929-1932, p. 60, A.M.V.S.

(121) Op de Verbondsvergadering van 13 januari 1932 werd besloten Z.E.H. Kan. Cruysberghs te felecciteren. Verslagboek K.V.H.V.-bestuur 1929-1932, p. 69, A.M.V.S.

Artikel in *Ons Leven*, 20 december 1931, jg. 44, nr. 3, p. 46 gewraakt door voorzitter S. Boutens in *Ons Leven*, 24 januari 1932, jg. 44, nr. 4, p. 77.

(122) *Ons Leven*, 20 juni 1932, jg. 44, nr. 10, p. 27; Motie K.V.H.V.-Leuven besproken op de bestuursvergadering van 29 april 1932. Verslagboek K.V.H.V.-bestuur 1929-1932, p. 82, A.M.V.S.

(123) K.V.H.V.-bestuursvergadering van 25 februari 1932 : “Het voorstel van M. Vanderschueren de Gentse studenten na te volgen en een Sociaal Hulpkomitee te stichten wordt in principie aanvaard. Amicitia zal met medehulp van alle studenten de werking regelen”. Op de bestuursvergadering van 2 maart werd besloten dat “R. Wyckmans, M. Schouwenaers en J. Aerts de statuten zouden opstellen en aan het bestuur voorleggen”. Verslagboek K.V.H.V.-bestuur 1929-1932, p. 77 en 79. A.M.V.S.

Deze meer positieve sfeer te Leuven werd door D.S.V.-kringen en Gentse studentenleiders met lede ogen aangezien. In Gent was merkwaardigerwijze een, in vergelijking met Leuven, volkomen tegengestelde ontwikkeling aan de gang. Er werd lijnrecht afgekoerst "op de onmiddellijke algehele politieke hereniging van de voorlopig nog gescheiden delen van de ene Nederlandse volksgemeenschap" (124). Het bezoek aan Antwerpen, door de deelnemers aan het XVIIde Dietsch Studentenkongres te Leuven in maart 1932, was aanleiding geweest voor R. de Smet in komplot met het D.S.V.-hoofdbestuur en Gentse studentenleiders, om zodanig te manoeuvreren, dat de tevoren geregelde ontvangst op het stadhuis door burgemeester F. van Cauwelaert de dag voor het bezoek werd afgewezen door een bestuursmeerderheid. Dat ging gepaard met mededelingen aan de pers over "verrader Van Cauwelaert" (125). En op het einde van het studiejaar zocht *Vlaanderen* spijkers op laag water om het ontslag te eisen van de "politiekers" Custers en Vermeulen uit het A.V.H.V.-hoofdbestuur. De weigering door Van Cauwelaert ontvangen te worden, was beslist tot groot ongenoegen van de Leuvense kongresorganisators, en de beschuldigingen tegen Custers en Vermeulen werden niet alleen door Leuven, maar ook door het D.S.V.- en het A.V.H.V.-bestuur van de hand gewezen. "Pure waanzin" noemde de al tien jaar als beheerder van *Ons Leven* fungerende Marcel Reynders ze (126).

De hetze tegen het A.V.H.V.-bestuur kende trouwens een ontknoping, die lijnrecht stond tegenover wat *Vlaanderen* ervan had verwacht. Tijdens de zomervakantie, op studiedagen van het D.S.V. te Westerlo, wisten de A.V.H.V.-mensen de Noordnederlanders van hun standpunt te overtuigen, en namen formeel het hoofdbestuur van het D.S.V. in handen, dat tot dan toe sterk onder invloed van

(124) *Vlaanderen*, 12 maart 1932, jg. 10, nr. 513, p. 83 en *Ons Leven*, 20 juni 1932, jg. 44, nr. 10, p. 24-25, waarin een motie van het A.V.H.V.-Tak Gent met deze zinsnede.

(125) Verslag van het XVIIe Dietsch Studentenkongres in *Ons Leven*, 1 juni 1932, jg. 44, nr. 8-9, p. 1-21; *Vlaanderen*, 5 maart 1932, jg. 11, nr. 512, p. 76 en 12 maart 1932, jg. 11, nr. 513, p. 86.

Over het maneuver tegen F. van Cauwelaert : brief van W. Goedhuys aan R. de Smet op 11 februari 1932, A.M.V.C., S 5754 B en brief van J. Aerts (student te Leuven) aan F. van Cauwelaert op 15 maart z.d. (1932), P.F.V.C., briefw., map z.d.

(126) *Vlaanderen*, 23 april 1932, jg. 11, nr. 519. Verder in dezelfde jaargang : 14 mei 1932, nr. 522, p. 154; 28 mei 1932, nr. 524, p. 162-163; 11 juni 1932, nr. 526, p. 170; 18 juni 1932, nr. 527, p. 176; 2 juli 1932, nr. 529, p. 184; *Ons Leven*, 1 juni 1932, jg. 44, nr. 8-9, p. 22-24.

R. de Smet had gestaan. J. Coene werd voorzitter, P. Meuwissen, de organisator van het Dietsch studentenkongres en nieuwe voorzitter van het Verbond, werd ondervoorzitter (127). In werkelijkheid viel echter in de loop der volgende jaren de D.S.V.-werking stil.

Terwijl tot dan toe in het Verbondsbestuur steeds grote unanimiteit had bestaan in verband met het Vlaams-nationalisme als bestaansgrond voor de studentenbeweging, die sinds het konflikt van 1924 "het geslacht van het offer" moest vormen, groeide in de loop van 1931-32 twijfel over de anti-minimalistische, anti-bisschoppelijke en anti-Belgische strategie. Het Vlaams-nationalisme liet op het politieke vlak een allererbarmelijkste verdeeldheid zien rond het voorstel van H. Vos voor een federaal statuut (maart 1931-juli 1932). De extreem grootnederlandse richting, voorgestaan o.m. door *Vlaanderen*, verwierp alle halfslachtige oplossingen zoals federaal statuut of taalwetten, terwijl *Vlaanderen* bovendien geregeld felle kritiek gaf op het "neo-belgicistische" Leuvense Verbond. Daartegenover was de taalwetgeving nu door de regering zelf aangepakt, onder druk van de minimalisten, zodat op korte termijn de wet op de vernederlandsing van de Gentse universiteit (5 april 1930) en de taalwetten op de administratie (28 juni 1932), het lager en middelbaar onderwijs (14 juli 1932) van kracht werden. De vernederlandsing te Gent gaf de definitieve stoot aan de vernederlandsing te Leuven, die van nu af in versneld tempo verliep, en fungeerde als trekpleister voor een aantal extremistische Vlaams-nationalistische studenten die Leuven verlieten voor het Vlaamse Mekka Gent. Al deze factoren werkten samen om bij de Leuvense studentenleiders vragen te doen rijzen over de gevolge en nog te volgen strategie.

Bovendien was de economische crisis verscherpt. De werkloosheid nam een onrustwekkende omvang aan, als gevolg van de vermindering van de produktie. (In augustus 1930 waren er 15000 werklozen, in november 18000, in januari 1931 was dat getal gestegen tot 76000 en in oktober tot 97.807. Vier maanden later, in februari 1932 waren er in België reeds 168.204 werklozen.) De regering had in maart 1931 de salarissen van de staatsambtenaren

(127) *Vlaanderen*, 20 augustus 1932, jg. 11, nr. 336, p. 211.

Brief van J.H.H. Hülsmann aan R. de Smet op 23 september 1932, waarin Hülsmann meedeelt tot het besluit te zijn gekomen na gesprekken te Westerlo, dat het verkeerd is dat Noord-Nederlanders het door Vlamingen aan te nemen standpunt en te volgen strategie gaan voorschrijven. Randopmerking van De Smet: "Dus men wil het D.S.V. redden door aan de neo-Belgicistische studenten niet de waarheid te zeggen. Dat is de kern van de zaak!" A.M.V.C., S 5754 B.

verlaagd, en zette deze deflatiepolitiek verder in 1932 door vermindering van lonen en pensioenen, en verhoging van belastingen. In het begin van juli 1932 braken in Henegouwen spontane stakingen uit, die een revolutionair karakter kregen, en de regering er toe aanzetten de deflatiepolitiek voorlopig stop te zetten (128). De sociaal-ekonomische ontwikkeling had zijn weerslag op de oriëntatie van de studentenbeweging te Leuven. Het ontstaan van een Sociale Hulp, die materiële steun gaf aan door de ekonomische krisis getroffen Leuvense gezinnen, maar ook de belangstelling voor de "grote politieke en kulturele stromingen in West-Europa", het streven naar een "korporatie" van alle Leuvense studenten, de doorbraak van de Katolieke Aktie en het accepteren van de "Revolution von Rechts" als oplossing voor de materiële en kulturele krisis waarin "het Avondland" was terecht gekomen, moeten gezien worden tegen deze achtergrond.

5. REVOLUTION VON RECHTS : EEN GLOBALE MAATSCHAPPIJKRITIEK 1932-1936

Tijdens de twee jaar dat P. Meuwissen verbondsvoorzitter was (1932-1934) werd een begin gemaakt met de realisatie van een heroriëntering van de Leuvense studentenbeweging, als antwoord op de veranderde maatschappelijke kontekst. Meuwissen en zijn vrienden M. Langhor, L. Claes en E. Mattelaer wilden in de eerste plaats vooral het Verbond uitbouwen tot een eensgezinde korporatie van alle Vlaamse studenten, die een einde zou maken aan de "versnippering en broedermoord" in Vlaamse rangen, niet alleen in Leuven maar ook in de bredere Vlaamse beweging. De korporatie zou namelijk zijn leden moeten opleiden tot de "geestelijke aristokratie van Vlaanderen", de "akademische stand" die de leiding van de maatschappij zou in handen nemen. Overmoedig eiste Meuwissen in oktober 1932 "Plaats voor de jonge generatie", en kondigde aan dat het "Derde Rijk" in de studentenbeweging begonnen was. (Het eerste rijk was dat van J. van den Eynde, het tweede dat van Beeckman en Romsee.) (129)

(128) M. CLAEYS-VAN HAEGENDOREN, *25 jaar Belgisch Socialisme*, Antwerpen, 1967, p. 286 en p. 296.

(129) *Ons Leven*, 18.oktober 1932, jg. 45, nr. 1, p. 1-2.

Een stevige organisatie opbouwen was een eerste doelstelling. Naast het maandelijks *Ons Leven* verscheen nu een *Ons Leven's* *Wekelijksch Bulletin* (1932-1934). De Vlaams-nationalistische studiekering die nog van in de jaren twintig bestond werd omgevormd tot een Politieke Akademie waar V. Leemans kolleges en seminaries kwam geven over politieke sociologie, en waar in debatingclubs standpunten aan elkaar werden getoetst. De Sociale Hulp kreeg een stevige structuur en startte in november 1932 met een regelmatige werking. Bovendien werd vanaf maart 1933 het plan gelanceerd een Oudstudentenbond — ter vervanging van de kwijnende Oud-Hoogstudentenbonden — op te richten, die nauw contact zou houden met het Leuvense K.V.H.V., en in feite ook door het K.V.H.V. zou worden geleid. Er verschenen zes nummers van een *Ons Leven's* *Oud-Studentenblad* (mei-december 1933) maar de bond raakte niet van de grond. Pas in 1936 zouden de Oud-Hoogstudentenbonden uit eigen kracht weer tot leven komen (130).

Van groot belang was ook dat enkele leden van het Verbondsbestuur zich uitdrukkelijk bezig gingen houden met het probleem van de universitaire Katholieke Aktie (K.A.) als een bijdrage tot oplossing van de kultuurkrisis waarin het “ten onder gaande avondland” zich bevond. K. Devriendt, M. Langohr e.a. waren geleidelijk tot het inzicht gekomen dat men op de drempel stond van een nieuw tijdperk “waarop zou beslist worden over de toekomst van mens, beschaving en kristendom”, maar ook dat “de grote reserve voor de oplossing van het kultuurprobleem ligt in het kristendom”. Daarom streefden zij ernaar het bestaande sekretariaat voor Katholieke Studenten-Actie te vernieuwen, en konden weldra — met goedkeuring van de bisschoppen — een officieuze K.A. organisatie oprichten onder de naam “Verbond van studiekeringen van K.A.”. Deze Katholieke Aktie bleef het eerste jaar nog geheel geworteld in het Verbond en bouwde aan eenzelfde ideologie (131).

(130) Zie hiervoor de besluiten van de wekelijkse verbondsbestuursvergaderingen in *Ons Leven's* *W.B.*

(131) Een eerste terugblik op het ontstaan van de K.A. te Leuven bood een der medespelers reeds vier jaar na het begin : K. DEVRIENDT, *Katholieke Actie aan de Leuvense Alma Mater*, - *Universitas*, 25 december 1936, jg. 4, nr. 5-6, p. 80-83; dezelfde auteur schreef later nog enkele herinneringsartikels : ID, *In memoriam prof. Sobry*, - *Universitas*, maart 1954, jg. 15, nr. 3, p. 134-135 en ID., *In initio*, - *Universitas*, december 1963, jg. 25, nr. 8, p. 6-7; hierop en op A. DONDEYNE, *Universitair-katholiek*, - *Universitas*, december 1963, jg. 25, nr. 8, p. 2-3, steunt J. Grootaers zich voor zijn schets van het ontstaan der Universitas-beweging : J. GROOTAERS, *Een bewogen mens in een tijd van beweging*, - A. DONDEYNE e.a., *Gelovend in de wereld*, Antwerpen, 1971, p.

De crisis waarin de maatschappij zich bevond, werd door de leidende studentengroepen van het begin der jaren dertig gezien als een "crisis van de Westerse Beschaving", die het gevolg was van een maatschappijopbouw op grond van liberale beginselen. Het beginpunt daarvan lag in de Renaissance, de Verlichting en de Franse revolutie, die de middeleeuwse harmonische, volkse en kristelijke samenleving hadden verstoord. De crisis bewees het failliet van het individualistisch liberalisme, en zijn uitloper de parlementaire democratie waarin het belang van bepaalde groepen zwaarder woog dan dat van de gemeenschap. De oplossing van de crisis lag, in de ogen van veel studenten, in een "Revolution von Rechts" en de opbouw van een nieuwe volks-kristelijke orde.

De term "Revolution von Rechts" kwam overgewaaid uit Duitsland, en werd met name bekend door het boekje van Hans Freyer met deze titel. Bij de Vlaamse studenten raakte dit rechtse ideeëngoed op korte termijn ingeburgerd door de talrijke publikaties van V. Leemans, en zijn spreekbeurten in de politieke akademie, en anderzijds door de aandacht die het nieuw opgerichte tijdschrift *Universitas*, spreekbuis van de universitaire K.A., eraan besteedde. Het begrip werd in Leuven gehanteerd als een alternatief voor de bestaande maatschappelijke orde, de "industriële Gesellschaft", die zich om de belangen van enkelen te dienen, verlaagd heeft tot een dividendenmachine, die de eenvoudige man kapot maakt, de klassenstrijd ontketent, de staat bindt met gouden ketens, en de weg vrij maakt voor "het verderf van alle vlees". "Het is tijd dat haar alleenheerschappij ophoude" aldus K. Devriendt, in *Universitas*. En hij gaat verder: "En zonder verder veel woorden te verspillen aan het vaststellen van die noodtoestand en van de hoogdringendheid van een oplossing, kunnen we alvast zeggen dat de Revolutie van rechts, door een nieuw principe te stellen in plaats van het oude — het algemeen welzijn boven het liberale individualisme —, door een nieuwe werkelijkheid te doen groeien uit de puinen van de oude — de volksstaat uit de politiestaat — zich bepaald opgeworpen heeft tot de verwekker van een nieuwe, een hogere, meer geestelijke orde, en dat hij, al ware het enkel daarom, aanspraak mag maken op onze erkentelijkheid, onze belangstelling en onze steun" (132).

112-119. Het interessantste getuigenis over de ontstaansperiode verwerkte hij niet: A. DONDEYNE, *Herinneringen aan een eerste ontmoeting*, - *Liber Amicorum Kan. J. Guisson*, Kasterlee, 1961, p. 81-85.

(132) K. DEVRIENDT, "Revolution von rechts" en *Katholieke Actie*. - *Universitas*, Kerstdag 1933, jg. 1, nr. 2, p. 21.

De bestaande politieke strekkingen in Leuven haakten wel aan bij de nieuwe rechtse maatschappijkritische stroming, maar trachtten die zoveel mogelijk om te buigen in de richting van het eigen ideologische uitgangspunt. Daardoor zag men in 1933-1934, het tweede jaar dat het verbond onder leiding stond van P. Meuwissen, dan ook een heftig tegen elkaar opbotsen van de politieke facties die de "korporatie", het K.V.H.V., vooral gebruikten als een forum voor eigen propaganda. Het Verdinaso had bij het begin van het jaar de grootste invloed in het Verbondsbestuur, maar daarnaast groeide geleidelijk de invloed van de K.A.-groep, terwijl het in het begin van het studiejaar tot een breuk kwam tussen het K.V.H.V. en het A.K.V.S.

In oktober en november 1933 kwam het tot een konflikt tussen P. Meuwissen en A.K.V.S.-leider E. Boonen, naar aanleiding van twistpunten over de financiering van een A.K.V.S.-studentenhuis in Nijlen, waaraan tijdens de voorbije vakantie met zeer matig entoesiasme was gebouwd door enkele vrijwilligers, en waarvoor het K.V.H.V. zich financieel borg zou hebben gesteld. Op 30 oktober belegde het A.K.V.S. een vergadering te Leuven, waarop E. Boonen het K.V.H.V.-bestuur beschuldigde van woordbreuk en van verraad aan het principe van onafhankelijkheid, door Verdinaso en K.A. in de korporatie toe te laten. Meuwissen antwoordde met de beschuldiging dat het A.K.V.S.-bestuur machinaties uitvoerde om de leerlingenbeweging ten dienste te stellen van een geheime politieke organisatie. Nadien werd toch een financiële regeling getroffen inzake Nijlen, maar het A.K.V.S. moest er zich bij neerleggen voortaan nog uitsluitend leerlingen te rekruteren en geen universiteitsstudenten meer aan te trekken (133).

Na de breuk met het A.K.V.S. verkondigde Meuwissen trouwens overal zijn plan om een nieuwe leerlingenbeweging op te richten, die

(133) Briefwisseling over het tehuis te Nijlen tussen M. Reynders, E. van der Hallen en P. Meuwissen, augustus en september 1933, en brief van E. van der Hallen aan M. Reynders op 27 februari 1934 met antwoord van deze laatste op 4 maart 1934, A.M.V.S.

Over de mislukking van Nijlen : M. REYNDERS in *Ons Leven*, 15 oktober 1934, jg. 46, nr. 1, p. 4-6; Standpuntbepaling van het verbondsbestuur tegenover K.A. en A.K.V.S. in *Ons Leven's W.B.*, 23 oktober 1933, jg. 2, nr. 2, p. 10-11; en 13 november 1933, jg. 2, nr. 5 p. 32; Brief van A. Gyselen aan K. Dubois op 30 oktober 1933 "Ik kom pas terug van de zeer merkwaardige A.K.V.S.-vergadering. Ik zal aanstonds trachten een objektief verslag neer te schrijven". P.K.D., briefw., map : studenten te Leuven.

wel Vlaams-nationalistisch zou zijn, maar toch ook goedgekeurd door de bisschoppen. Een plan dat wel meer leefde in kringen van oud-studentenbonders, met name in West-Vlaanderen. Meuwissen had hierover kontakten met vice-rector Cruysberghs, met prof. Dondeyne die zich te Leuven vanaf dat jaar met de K.A. bezig hield, met de priesters G. Philips en J. Guisson uit het Limburgse om mogelijk daar te beginnen met de beweging, maar uiteindelijk vreesden de kerkelijke autoriteiten te zeer de invloed van V. Leemans op Meuwissen en zijn kring, zodaf de besprekingen niet tot concrete resultaten leidden (134).

De geheime politieke organisatie waarop Meuwissen die 30 oktober doelde, was de zich organiserende Jongnederlandsche Gemeenschap. Een organisatie die te Leuven numeriek nauwelijks iets voorstelde (in haar sterkste periode 15 leden), maar die door haar geheim karakter — er waren slechts drie leden openlijk als zodanig gekend — veel meer imponeerde, dan door haar aantal gerechtvaardigd was. De Jongnederlandsche Gemeenschap (J.N.G.) stond onder leiding van R. de Smet en W. Goedhuys die via D. Merlevede, student te Gent en gowleider voor Brabant, hun richtlijnen doorgaven aan de Leuvense afdeling. De J.N.G. was een heruitgave van de destijds niet van de grond gekomen Jongvlaamsche Gemeenschap. De J.N.G. slaagde er niet in vaste voet te krijgen in Leuven, maar had wel grote invloed op de nog resterende kaderleden van het A.K.V.S., waarvan er verscheidene bij de gemeenschap waren aangesloten (135).

De positie van de katolieke aktie in Leuven was door het optreden van Meuwissen tegen A.K.V.S. en J.N.G., in het begin van het studiejaar versterkt, en er kwam ook steeds een betere verstandhouding tussen de groep rond Meuwissen en de K.A.-groep. Op een studiedag vóór het begin van het academisch jaar (4 september 1933) had zich bij het "Verbond van Studiekringen van K.A." het Westvlaamse "Hoogstudentenverbond voor K.A." (H.V.K.A.) aangesloten (136). Tijdens het eerste trimester verscheen

(134) Brieven van A. Dondeyne aan K. Dubois op 23 november 1933, op 12 en 16 januari 1934 : Brief van A. Gyselen aan K. Dubois z.d. (december 1933), P.K.D., briefw., map : studenten te Leuven; zie ook A. DONDEYNE, *art. cit.*, *Liber Amicorum kan. J. Guisson*, p. 84-85.

(135) Over de J.N.G. te Leuven : diverse brieven in oktober, november en december in P.D.M. Aankondiging van de eerste openbare J.N.G.-vergadering te Leuven op 18 december 1933 met als spreker R. Tollenaere; *Bijvoegsel van Ons Leven's W.B.* van 16 december 1933.

(136) "Statuten van het S.K.S.A. zoals ze werden opgemaakt op de studievergadering van het S.K.S.A. te Leuven (4.9.1933)", P.K.D., map : drukwerk.

nummer één van het nieuwe K.A. blad *Universitas*, en in december telde het verbond van K.A.-studiekringen reeds 30 groepen, met 354 leden. Opvallend hierbij was het numerieke overwicht van het westvlaamse H.V.K.A. met 10 groepen en 110 leden (137). Een westvlaamse kerngroep, in nauw contact met de diocesane K.A.-proost K. Dubois te Roeselare, trachtte het gehele verbond in de richting te stuwen van het "Westvlaamse standpunt inzake K.A.", wat inhield dat ernaar gestreefd werd om van de gehele *Universitas*-beweging "een louter godsdienstig en kerkelijk strijdend organisme te maken onder leiding van de kerkelijke hiërarchie". De bedoeling was één lijn te trekken van K.S.A., over H.V.K.A. naar het Mannenverbond voor K.A. (138). Deze ultra's, die de bestaande bindingen met de Revolution-von-Rechts-stroming afwezen, zijn er echter niet in geslaagd hun standpunt ingang te doen vinden. In feite werden ze geleidelijk zelf bekeerd tot het inzicht dat de universitaire K.A. een direkte bijdrage moest kunnen leveren aan de opbouw van een nieuwe maatschappelijke orde (139). Een denkbeeld dat door de initiatiefnemers van de K.A. te Leuven van in het begin was vooropgezet.

Door deze niet-strikt kerkelijke opstelling kon het gebeuren dat in januari 1934 de denkers van K.V.H.V. en K.A.-verbond samen aan een oplossing gingen werken voor de "brandende kwesties": leerlingenbeweging en verhouding tussen Vlaamse beweging en katolieke aktie. Dat resulteerde in een nieuwe richting voor het K.V.H.V., dat zijn vroeger anti-Belgische standpunt verbreedde tot een nieuw-rechts standpunt, en dat de taak van de studentenkorporatie vooral wou zien in de opvoeding van de studenten ten dienste van de volksgemeenschap.

Toch kwamen er rond Pasen '34 enige spanningen tussen het Westvlaamse H.V.K.A. en het K.V.H.V.-bestuur in verband met het dragen van de verbondspet op K.S.A.-gouwdagen, en de lancering van een nieuwe leerlingenbeweging in West-Vlaanderen, met als naam Jong Volksche Front, die gans het jaar door in het geheim was voorbereid en die kon starten met volledige goedkeuring van de

(137) *Universitas*, kerstdag 1933, jg. 1, nr. 2, p. 37.

(138) Briefwisseling tussen K. Dubois en de westvlaamse kernleden, P.K.D., briefw., map: studenten te Leuven, o.m. brief van K. Dubois aan Berten (de Clerck) op 13 november 1933.

(139) Cfr. *supra*, artikels geciteerd onder noot 131.

Brugse bisschop, maar zich wel moest onderwerpen aan de K.S.A.-leiding (140).

Ondanks deze ideologische diskussies trachtte P. Meuwissen ook in 1933-1934 de organisatie van het K.V.H.V. verder uit te bouwen en aan te passen aan het gestelde doel "de nieuwe mens in ons te scheppen, die paraat zal staan om de nieuwe tijd die komend is te beheersen" (141). Politieke academie, Sociale Hulp, Verbondsleeszaal bleven functioneren; een huisvestingskommissie werd geïnstalleerd om de "vlaamsgezinde" kotbazen aan te wijzen bij wie bij voorkeur moest worden ingetrokken; en in januari werd een akkoord getroffen met de eigenaar van restaurant Chicago, dat werd geproklameerd tot studentenrestaurant en studentenhuis onder de naam J. van den Eynde-huis (142).

Maar deze versterkte organisatie kon niet beletten dat op het einde van het academisch jaar het Verdinaso en het H.V.K.A. (de Westvlaamse naam werd toen tot het geheel uitgebreid) beiden waarborgen gingen eisen voor de Verbondspolitiek van het volgende jaar, waarbij het H.V.K.A. zelfs dreigde met de uitbouw van een concurrerend meer K.A.-gericht verbond (143). Tijdens de vakantie

(140) Brief van A. Gyselen aan (K. Dubois ?) op 17 februari 1934, P.K.D., briefw. map : studenten te Leuven.

Briefwisseling van A. Dondeyne, A. de Clerck, P. Felix, P. Ketele, A. Gyselen, R. van Elslande (Leuven) met K. Dubois (Roeselare), maart 1934 i.v.m. het verschijnen van een eerste manifest van het Jong Volksche Front (29 maart 1934), P.K.D., briefw., map : studenten te Leuven.

(141) *Ons Leven's W.B.*, 20 november 1933, jg. 2, nr. 6, p. 38.

(142) Aanwezig in de Verbondsleeszaal : dagbladen : De Tijd, Kölnische Volkszeitung; weekbladen : De Nieuwe Eeuw, Jong Dietschland, Hooger Leven, Hier Dinaso, Les Nouvelles Littéraires, Soirées (niet vermeld : Vlaanderen !) *Ons Leven's W.B.*, 13 november 1933, jg. 2, nr. 5, p. 33.

Het jaar daarna waren behalve deze bladen ook nog aanwezig : als dagbladen : De Schelde, De Standaard, Sportwereld; en als weekbladen : Revue Catholique, De Kampioen en Ons Leven (vanaf 1934 weekblad) *Ons Leven*, 10 december 1934, jg. 47, nr. 9, p. 151. Behalve deze dag- en weekbladen beschikte de leeszaal over diverse maandbladen en studententijdschriften uit de verschillende Vlaamse en Nederlandse universiteiten; V. LEEMANS, *De politieke Academie*, - *Ons Leven*, 16 oktober 1933, jg. 46, nr. 1, p. 12-13; Artikel over de gereorganiseerde Sociale Hulp in *Ons Leven's W.B.*, 23 oktober 1932, jg. 2, nr. 2, p. 11; Het functioneren van de Huisvestingskommissie begon dit jaar en werd de volgende jaren verder gezet o.l.v. K. Charlet, *Ons Leven*, 19 november 1934, jg. 47, nr. 6, p. 82. De kommissie beschikte in maart 1935 over 600 adressen van "Vlaamse" kotbazen, *Ons Leven*, 11 maart 1935, jg. 47, nr. 21, p. 389; "het laatste plan : het eigen studentenhuis is verwezenlijkt" *Ons Leven's W.B.*, 15 januari 1934, jg. 2, nr. 12, p. 104.

(143) Doorslag van een brief aan het K.V.H.V. (einde academisch jaar 1933-34) met de K.A.-eisen in P.K.D., briefw., map : studenten te Leuven.

trad de nieuw aangestelde verbondspreses, de Limburgse Dinaso-sympatisant J. Bergmans af, en liet de weg vrij voor de Westvlaming E. Mattelaer, die door een verzoenende politiek de diverse groepen bij elkaar probeerde te houden (144). Deze verzoening kon alleen gebeuren door een verder gezette heroriëntering van de Vlaamse studentenbeweging te Leuven naar een breed rechts eenheidsfront. In de periode 1934-1936 werd deze heroriëntering voltooid. Tegelijk slaagde het H.V.K.A. erin als vereniging de sterkste plaats in te nemen naast het K.V.H.V., en zelfs via zijn invloed in Sociale Hulp ook greep te krijgen op het Verbondsbestuur. Het Verdinaso daarentegen zag zijn invloed slinken.

In 1934-1935 kon verbondsvoorzitter Mattelaer een aantal nieuwe initiatieven op het organisatorische vlak met succes voltooien, maar kon niet verhinderen dat tengevolge van de veranderende mentaliteit de aantrekkingskracht van gilden en Politieke Akademie verminderde. *Ons Leven* werd een weekblad (145), in het studentenrestaurant namen dagelijks een 120 leden het middagmaal (146), en de Sociale Hulp kon 119 behoeftige families ondersteunen (147). Al waren de interuniversitaire organismen A.V.H.V. en D.S.V. een zachte dood gestorven, het Verbond legde zelf contact met Duitse studenten door wederzijdse bezoeken (148), met het Gentsch Studentencorps (bezoek op 30 januari 1935) (149), en met de Leuvense burgerkring van het Katholiek Vlaamsch Verbond in samenwerking waarmee een volksvergadering over Vlaamse problemen werd ingericht (13 februari 1935) (150). Al hield de Politieke Akademie dit jaar wel een achttal vergaderingen, ze zag toch de belangstelling van de studenten dalen, mogelijk ook tengevolge van de tijdelijke afwezigheid van V. Leemans (151). Het zwakste punt in de Verbondsor-

(144) *Ons Leven*, oktober 1934, jg. 47, nr. 1, p. 1-6; Op de eerste Verbondsvergadering (23 november 1934) hield E. Mattelaer een rede met als tema: "Zoeken naar wat ons bindt". *Ons Leven*, oktober 1934, jg. 47, nr. 1, p. 33-35.

(145) *Ons Leven*, *ibid.*, p. 13 e.v.

(146) *Ons Leven*, 7 januari 1935, jg. 47, nr. 12, p. 217-221.

(147) *Ons Leven*, 21 januari 1935, jg. 47, nr. 14, p. 251.

(148) Verslag van de Rijnlandreis van Leuvense Vlaamse studenten in *Ons Leven*, 5 maart 1935, jg. 47, nr. 20, p. 361-362; op 11 maart kwamen Hamburgse studenten op bezoek in Leuven *Ons Leven*, 11 maart 1935, jg. 47, nr. 21, p. 389; in juli verscheen een "Nederduitsch nummer" van *Ons Leven* met bijdragen van verscheidene Duitse hoogleraren en doctores uit Hamburg en Berlijn, *Ons Leven*, 13 juli 1935, jg. 47, nr. 26.

(149) *Ons Leven*, 5 februari 1935, jg. 47, nr. 16, p. 284-285.

(150) *Ons Leven*, 11 februari 1935, jg. 47, nr. 17, p. 306.

(151) Althans volgens *Elckerlyc*, 7 december 1935, jg. 1, nr. 5, p. 3; de mededeling in *Ons Leven*, 28 oktober 1935, jg. 48, nr. 2, p. 19 "de politieke Academie schijnt uit haar slaap te ontwaken..." wijst in dezelfde richting.

ganisat
van reg
en gen
ling to
enquêt
dan oc
ari 193

D

organic

gingen weldra stemmen op om vertegenwoordiging in het Verbondsbestuur en interfakultaire samenwerking te vragen. Begin 1935-1936 werd door het K.V.H.V. het initiatief genomen de voorzitters der kringen samen te brengen en hen voortaan te laten zetelen in het Verbondsbestuur (155). In februari 1936 besloten vier kringen uit de positieve wetenschappen (Landbouwkring, Farmaceutische, Technische en Wiskundige Kring) samen een Federatie van Vlaamsche Wetenschappelijke Kringen (F.V.W.K.) te vormen. Het begin van een ontwikkeling naar het Interfakultair Verbond (I.F.V.) dat in oktober 1936 begon te werken (156).

Een andere merkwaardige evolutie was de kwantitatieve groei en sterke organisatorische uitbouw van het H.V.K.A. Het telde in 1934-1935 260 leden, georganiseerd in 24 regionale kringen, en het jaar daarna 340 leden, verdeeld over 29 regionale — en nu ook — fakultaire studiekringen. Het had zijn tijdschrift *Universitas* weten op te werken tot een kwalitatief hoogstaand maandblad, dat in zijn derde jaargang een oplage van 1800 ex. bereikte, en organiseerde in 1934-1935 een voordrachtencyclus over het katholicisme en de sociale orde, die van opzet deed denken aan de Politieke Akademie van het Verbond (157). Ideologisch was de Westvlaamse kern er niet in geslaagd de zuiver kerkelijke K.A.-visie uit West-Vlaanderen op te dringen, maar was er vooral onder invloed van Prof. P. Sobry, die zich voor de universitaire K.A. interesseerde en zelf ten zeerste was beïnvloed door de ideeën van H. Newman over de rol van de universiteit (Sobry had er een boek over geschreven), een verbinding tot stand gekomen tussen Newman's *Idea of an University* en de *Revolution-von-rechts-gedachte*. Deze laatste werd erdoor gekatoliseerd en meer op de cultuur afgestemd (158). In een door Sobry geleide Philipppo Nerikring — een studiekring over maatschappelijke en kulturele vraagstukken, een herinnering aan het "Oratorium" van Newman — werd gezocht naar "een nieuwe formule voor de vorming van een nieuwe mens in een nieuwe tijd" (159). Die formule lag niet

(155) Op 29 oktober 1935 vergaderden de voorzitters der fakulteitskringen voor het eerst officieel. *Ons Leven*, 28 oktober 1938, jg. 48, nr. 2, p. 24.

(156) *Ons Leven*, 24 februari 1936, jg. 48, nr. 18, p. 345.

(157) *Universitas*, november 1934, jg. 2, nr. 1, p. 30-32 en december 1934, jg. 2, nr. 2, p. 59-61.

(158) Het redactie-artikel *Universitas ! Bouwmeesters van Morgen*, - *Universitas*, december 1934, jg. 2, nr. 2, p. 35-38; K. DEVRIENDT, *In memoriam prof. Sobry*, - *Universitas*, maart 1954, jg. 15, nr. 3, p. 134-137.

(159) K. DEVRIENDT, *art. cit.* en brief van K. Dubois aan A. de Clerck op 7 januari 1935, met antwoord van A. de Clerck aan K. Dubois op 12 januari 1935, P.K.D., briefw., map : Studenten te Leuven.

in het nationaal-socialisme — nochtans exponent van de Revolution von rechts — omdat het individu er werd door opgeofferd aan de staat, maar moest gezocht worden in de katolieke leer, de enige die “volledig en totalitair” genoeg was “om het liberalisme te overwinnen” (160). In *Ons Leven* stelde dan ook J. van Damme de visie van de Universitasgroep voor als het “nieuwe front” bij uitstek (21 januari 1935) waarop L. Claes, voorzitter van de politieke akademie schamper antwoordde : “noch nieuw, noch front” (5 februari 1935) (161).

Beïnvloed door deze ideeën startte de Westvlaamse H.V.K.A.-kern, die geleidelijk wat meer afstand had genomen van de richtlijnen door diocesane proost K. Dubois uitgevaardigd, in oktober 1935 met een universitaire afdeling van het Jong Volksche Front (J.V.F.) Typisch was dat op de stichtingsvergadering naast JVF-voorzitter A. de Clerck, ook H.V.K.A.-er van het eerste uur K. Devriendt, en oud K.V.H.V.-voorzitter P. Meuwissen het woord voerden om de nieuwe organisatie voor te stellen. De universitaire afdeling wou in de eerste plaats steun verlenen aan de leerlingenbeweging, maar zou toch ook in de Leuvense studentenwereld een eigen activiteit ontplooiën. De J.V.F.-ideologie was gebouwd op een verstrengeling van K.A.-Vlaams-nationale en volkse waarden, waaruit de vorming van een nieuwe gemeenschapsmens en een nieuw kultuurvolk — uiteraard katholiek, Diets en solidaristisch — als doelstelling resulteerde. Het J.V.F. was de merkwaardige exponent van drie stromingen tegelijk : van de K.A.-beweging, van de Dietse stroming maar dan ontdaan van zijn staatvormende konsekwenties, en van de revolutie-von-rechts-beweging, waarmee het een volkse orde wou realiseren maar pas nadat ook een volkse mentaliteit zou zijn ontstaan (162).

Als korporatie die alle strekkingen wilde overkoepelen kon het K.V.H.V. niet meer, zoals in het verleden één eenheidsideologie voorschrijven, zodat het moest volstaan met het creëren van een ideologisch minimumplatform. Het K.V.H.V.-bestuur 1935-1936 o.l.v. M. Verkinderen proklameerde als zodanig in oktober 1935 “de grootnederlandse geest” die alle korpsleden moest bezielen. In de lijn

(160) Redaktie-artikel *Oud en nieuw liberalisme*, - *Universitas*, Pasen 1934, jg. 1, nr. 4, p. 140-143; zie ook bv. boekbespreking door E.P. Lauwers o.p. van M. Lamberty's “De heerschappij en de nood der ideeën” : “de enige konklusie van Lamberty's boek waaraan de lezer niet kan ontsnappen moet zijn : alleen het katholicisme kan redding brengen” *Universitas*, verlotnummer 1935, jg. 2, nr. 8, p. 249.

(161) J. VAN DAMME, *Het nieuwe Front*, - *Ons Leven*, 21 januari 1935, jg. 47, nr. 14, p. 261-263; L. CLAES, *Noch nieuw, noch Front*, - *Ons Leven*, 5 februari 1935, jg. 47, nr. 16, p. 294-295.

(162) *De Standaard*, 3 november 1935, verslag stichtingsvergadering J.V.F., overgenomen door *Elckerlyc*, 9 november 1935, jg. 1. nr. 1, p. 3.

van de heroriëntering sinds Meuwissen werd daarbij als doelstelling van het Verbond de brede maatschappelijke vorming van de studenten vooropgesteld (163). Méér kon het K.V.H.V. niet meer als doelstelling nemen, omdat haar extra-parlementaire aktie uit de jaren twintig nu door de diverse politieke studentengroepen werd gevoerd. In oktober 1935 kreeg het Verbond de beschikking over een volledig studentenhuus — gelegen hoek Jan Stasstraat-Bondgenotenlaan — met sekretariaat, leeszaal, restaurant, bierkelder en clubzolder, dat op 24 oktober 1935 plechtig werd ingehuldigd als het Jef van den Eynde-huus (het restaurant Chicago was als zodanig verlaten) (164).

De diverse politieke studentengroepen ondermijnden echter door hun werking het Verbond, dat ze zoveel mogelijk voor het eigen karretje wilden spannen. Naast de reeds lang bestaande Verdinaso-afdeling (in 1935-1936 met 65 leden) (165), en het sterke H.V.K.A. (166), was er het nieuw opgerichte J.V.F., een nieuwe afdeling van V.N.V.-studenten die stilaan sterker werd, de J.N.G.-kern met een paar leden en de enkele Leuvense studenten die het A.K.V.S. recht hielden. Dat het verbond meer dan ooit open stond voor alle mogelijke politieke richtingen bleek uit de werking van de politieke akademie, die — opnieuw onder leiding van V. Leemans — in maart 1936 F. van Cauwelaert voor een uiteenzetting van zijn standpunt uitnodigde (167). Het was de eerste maal sinds 1920 dat deze voor een afdeling van het K.V.H.V. een

(163) *Ons Leven*, 28 oktober 1935, jg. 48, nr. 2, p. 17-19; op de eerste Verbondsvergadering (29 oktober 1935) gaf preses M. Verkinderen zijn programmaverklaring: "het Verbond organiseren als studentenkorp met als basis de grootnederlandse geest, waardoor alle studenten kunnen toetreden, welke ook hun politieke mening weze". *Ons Leven*, 5 november 1935, p. 40-41.

(164) *Wandeling doorheen ons nieuw tehuis*, - *Ons Leven*, 21 oktober 1935, jg. 48, nr. 1, p. 3-4.

(165) *Elckerlyc*, 11 januari 1936, jg. 2, nr. 2, p. 3.

(166) *Elckerlyc*, 7 december 1935, jg. 1, nr. 5, p. 3.

(167) *Elckerlyc*, 11 april 1936, jg. 2, nr. 15, p. 3, de datum van de vergadering is niet bekend. Op de bestuursvergadering van het K.V.H.V. op 11 maart 1936 werd de vraag opgeworpen of dat wel wenselijk was: "de vergadering ziet niet in wat daartegen kan ingebracht worden, gezien de Politieke Akademie persoonlijkheden van alle richtingen uitnodigt", *Ons Leven*, 16 maart 1936, jg. 48, nr. 21, p. 417.

spreekbeurt kon houden (168).

De organisatorisch sterkste groep binnen het K.V.H.V. was echter op dat ogenblik de Sociale Hulp. Ze kon einde 1935 rekenen op de steun van 140 studenten waarvan 50 vaste huisbezoekers en 30 geldinzamelaars, en ondersteunde toen 180 Leuvense gezinnen (169). Wellicht werden een aantal studenten meer aangesproken door "iets kunnen doen" dan door gelijk welke politieke theorie. Daarbij kwam dat steeds meer mensen uit H.V.K.A.-kringen ook in Sociale Hulp actief waren. Er was zelfs een aantal studenten als pastorale medewerker vanuit H.V.K.A. werkzaam als hulp voor de parochiegeestelijkheid van vier volksparochies in Leuven (170). Het gemeenschappelijke werk aan een konkrete taak deed de solidariteit binnen de H.V.K.A.-achtige Sociale Hulp groeien (171), zodat het zelfs een "staat in de staat" werd, en op zeker ogenblik "alle werkelijke krachten in het Verbond akkaporeerde". Het was dan ook niet verwonderlijk dat op het einde van het studiejaar 1935-36 enkele studenten — wellicht uit de K.A.-groep — door Sociale-Hulp-preses K. Goddeeris naar voor te schuiven probeerden de leiding van het Verbond in handen te krijgen. Goddeeris wist met enige diplomatie vice-preses te worden van het K.V.H.V. in 1936-37, zodat de weg naar het voorzitterschap voor hem openlag (172).

In het jaar 1935-1936 kwam ook eindelijk de vereniging van oud-studenten van de grond, waarvoor het K.V.H.V. en met name M. Reynders al drie jaar ijverden. Het gebeurde echter niet zoals Meuwissen het zich had voorgesteld, onder leiding van het K.V.H.V., maar het was een initiatief van enige oudstudenten zelf, die eerst in december 1935 in Antwerpen de provinciale oudhoogstudentenbond nieuw leven inbliezen, en vervolgens, na overleg o.m. met de

(168) Sinds 1920 had F. van Cauwelaert, voor zover bekend, voor het K.V.H.V. of een van zijn afdelingen geen enkele keer meer het woord gevoerd. In 1928 was hij wel uitgenodigd door prof. Van Dievoet, voorzitter van het Vlaamsch Rechtsgenootschap, om een rede te houden op een vergadering van het genootschap op 27 maart 1928. Van Dievoet was natuurlijk geen representant van de studentenbeweging uit de jaren twintig. Dat bleek trouwens uit zijn brief aan F. van Cauwelaert op 10 maart 1928 "Ik houd er persoonlijk, zeer aan, de gelegenheid te hebben aan de studenten de leider van onze studentenbeweging voor te stellen: het Rechtsgenootschap kan dat aan zonder vrees voor incidenten", P.F.V.C., briefw. 1928, map II. Of Van Cauwelaert toen op dat voorstel is ingegaan is mij niet bekend.

(169) *Elckerlyc*, 14 december 1935, jg. 1, nr. 6, p. 3.

(170) *Universitas*, 25 november 1936, jg. 4, nr. 3, p. 46.

(171) Over de sfeer bij de Sociale Hulp zie het herdenkingsartikel van Sylva Hoebanx in *Ons Leven*, 21 maart 1938, jg. 50, nr. 14, p. 588-591.

(172) Dit wordt verteld in *Ons Leven*, 5 december 1938, jg. 51, nr. 3, p. 55-58.

Oud-Studentenbond van het K.V.H.V. die als oudledenvereniging van het Verbond zou blijven bestaan, op 8 maart 1936 een landelijk K.V.O.H.V. (Katholiek Vlaamsch Oudhoogstudentenverbond) oprichtten, waarvan de *Tijdingen* vanaf januari 1937 regelmatig in het weekblad *Nieuw Vlaanderen* verschenen. Het K.V.O.H.V. stelde zich op het principe dat minimaal een federatieve omvorming van België diende te worden doorgevoerd. Met de groep Leuvense hoogleraren rond Prof. H. van de Wijer, die de redactie van het weekblad *Nieuw Vlaanderen* verzorgden, ijverde het oudhoogstudentenverbond voor een (rechtse) Vlaamse Koncentratie.

6. PRAGMATISCHE EENHEID, IDEOLOGISCHE VERSnipPERING 1936-1940

De parlementaire verkiezingen van 4 mei 1936 waarbij de extreem rechtse en linkse partijen de grote overwinnaars werden, was voor velen het teken dat het bestaande politieke systeem in al zijn voegen kraakte. De stakingen in juni waarbij doden vielen, deed de tegenstellingen tussen rechts en links toenemen. Die polarisatie werd nog versterkt door gebeurtenissen in het buitenland : de vorming van een volksfrontregering in Frankrijk en Spanje, het uitbreken van de Spaanse burgeroorlog en de groeiende macht van Nazi-Duitsland (173).

In de Leuvense studentenwereld was deze spanningssituatie eveneens merkbaar. In het eerste *Universitas*nummer van 1935-1936 voorspelde Prof. P. Sobry al : "wij staan aan de vooravond van grote gebeurtenissen... dat een werkelijke ommekeer in de publieke orde in aantocht is schijnt zeker en dat we binnenkort...in de nieuwe orde stand zullen moeten vatten lijdt insgelijks geen twijfel" (174). In *Ons Leven* verscheen het eerste trimester van 1936-1937 een reeks artikelen waarin verbeter en scherp kritiek werd geleverd op "Van Zeeland, de katolieke Blum" die de weg effende voor "een Frente Popular" waartegen alleen een dam kon worden opgeworpen door

(173) De weerslag van de Spaanse burgeroorlog in de Belgische pers werd bestudeerd door C. CELIS, *De Belgische publieke opinie ten overstaan van de Spaanse burgeroorlog (1936-1939) in 1936. Persstudie*, onuitgeg. lic. verh. K.U.L., Leuven, 1973.

(174) *Universitas*, 25 oktober 1936, jg. 4, nr. 1, p. 9.

“een ijzeren front van Rex, VNV en Verdinaso en die katolieken die het goed menen met Vlaanderen en hun katoliek zijn” (175). *Universitas* stelde zich iets minder extreem op, en hoopte dat de katolieke hernieuwing de grondslag zou vormen voor een nieuwe kristelijke volkse orde, in een sterk autoritaire staat, zonder dat die echter naar diktatuur mocht leiden (176).

De versterkte dreiging van links ging gepaard met een streven naar concentratie van rechts, die zich niet alleen in het politieke leven situeerde — op 6 december 1936 werd het beginselakkoord tussen K.V.V. en V.N.V. gesloten — maar ook in de studentenwereld het verlangen naar meer eenheid deed toenemen. Behalve door deze konzentatiedruk, werd de samenwerking in de praktijk van de diverse studentengroepen bevorderd door impulsen vanuit twee verschillende hoeken. Maar de theorieën naderden daardoor geen stap tot elkaar.

Een eerste impuls ging uit van de oudstudenten. De viering van het vijfendertigjarig bestaan van het K.V.H.V. (23-27 januari 1937), waarbij het Verbond door de akademische overheid werd ontvangen — voor het eerst sinds 1922 schenen de normale betrekkingen hersteld — was voor de oudstudenten een gelegenheid om hun ongenoegen te uiten over de recente evolutie van het Verbond, dat zijn voorgangers scheen te verloochenen (177). Om deze bewering te ontzenuwen werd door voorzitter A. Cornelissen en het bestuur van dan af de verbondenheid met de traditie uitdrukkelijk geafficheerd. Zelfs kwamen oudvoorzitters op 17 februari 1937 op een bestuursvergadering — nadien herhaald op de Verbondsvergadering van 3 maart — zeggen “hoe het moest”. Zij gaven drie vuistregels: het Verbond diende zich op het Vlaams-nationalistische standpunt te stellen, zich los te maken van alle politieke stromingen en dus op te houden de representatie te zijn van de diverse strekkingen in de studentenwereld, en nauw kontakt te onderhouden met de

(175) *Ons Leven*, 9 november 1936, jg. 49, nr. 4, p. 56; verder nog pleidooien voor rechts in *Ons Leven*, 2 november 1936, jg. 49, nr. 4, p. 39-40; 23 november 1936, jg. 49, nr. 6, p. 86-89; 30 november 1936, jg. 49, nr. 7, p. 107-109; 7 december 1936, jg. 49, nr. 8, p. 129-131; 14 december 1936, jg. 49, nr. 9, p. 154-155; 21 december 1936, jg. 49, nr. 10, p. 173-174; 18 januari 1937, jg. 49, nr. 12, p. 203-204.

(176) *Universitas*, 23 februari 1937, jg. 4, nr. 9, p. 131.

(177) Lustrumnummer *Ons Leven*, 23 januari 1937, jg. 49, nr. 13; programmaoverzicht, met vermelding van de ontvangst door de akademische overheid op p. 237.

oudstudenten. Een aantal studenten waren begrijpelijkerwijze met deze bemoeizucht der ouderen niet zo gelukkig (178).

Niettemin was dit optreden der ouderen psychologisch zeer begrijpelijk. Sinds Meuwissens voorzitterschap hadden zij de indruk gekregen dat ze door de jeugd waren afgeschreven. Nu de studenten blijkbaar niet tot eenheid konden komen kwamen ze min of meer triomfantelijk hun eigen ervaringen als voorbeeld stellen. Officieel werd na hun optreden wel de slogan "terug naar de traditie" gelanceerd, maar A. Cornelissen en zijn opvolger K. Goddeeris verstonden er niet onder "terug naar de periode der jaren twintig", maar wensten alleen te beklemtonen dat een studentikoze stijl en academische solidariteit mogelijke bindende elementen konden zijn in de studentenwereld, waarvan de ideologische gespletenheid, ondanks de Revolution-von-rechts-binding, niet meer te helen viel.

Een tweede impuls tot eensgezinde actie kwam van het optreden van F. Grammens, die van in januari 1937 begonnen was op klaarlichte dag franstalige straatnaamborden in Vlaamse gemeenten te overschilderen om op die manier "de wet toe te passen" (179). Begin februari kreeg Grammens, die sterk tot de verbeelding der studenten sprak met zijn konsekwente daden, een aanbod tot medewerking van het Leuvense J.V.F., bijna onmiddellijk gevolgd door een gelijkaardig aanbod van de V.N.V.-studentenafdeling en van het K.V.H.V., waarvan de leiders samen met Grammens de "Raad der Daad" vormden, later uitgebreid o.m. met enkele Gentse studenten (180). De eerste actie vanuit Leuven was de gelijktijdige overschildering van Franse opschriften in talrijke Vlaamse gemeenten tijdens de nacht van 20 op 21 februari 1937 (zaterdag en zondag) : een tweehonderdtal studenten had toen tijdens het weekend hun

(178) *Ons Leven*, 24 februari 1937, jg. 49, nr. 16, p. 285, gaf het verslag vergadering van 17 februari van de "Verbandsvergadering der ex-voorzitters" op 3 maart. Verslag in *Ons Leven*, 8 maart 1937, jg. 49, nr. 18, p. 317-319; enkele studenten "die er belang bij hadden", waren zo fair geweest overal rond te strooien dat die vergadering niet zou doorgaan, met het doel ze te doen mislukken" : *ibid.*

(179) Over de activiteiten van F. Grammens zie *40 jaar heldhaftige Uilenspiegelkamp. Grammensgedenkboek*, 1961 en A. LAMMERTYN, *F. Grammens, - Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, dl. I, p. 610-612.

(180) Briefkaart van A. de Clerck (J.V.F.) aan F. Grammens op 29 januari 1937, brief van G. van de Weerd (V.N.V.) aan F. Grammens op 11 februari 1937, telefoongesprek E. Luyten (K.V.H.V.) met F. Grammens begin februari 1937, P.F.G., briefw. 1937 en mededeling F. Grammens, interview 5 juli 1973.

eigen gemeente "gekuist" (181). Op 24 februari en 3 maart — telkens na een spreekbeurt van Grammens — werd Leuven "vervlaamst" (182). Tijdens het derde trimester en de examenperiode verminderden de akties der Leuvense studenten, maar ook tijdens de vakantie boden weinig studenten zich aan om de "Raad der Daad" te helpen. Tot groot ongenoegen van de ongeduldige, dynamische maar ook autoritaire Grammens (183).

In 1937-1938 werd K. Goddeeris, ondervoorzitter van de Sociale Hulp en gesteund door het H.V.K.A., verbondspreses; en Bert Aerts, oud-voorzitter van het H.V.K.A., werd hoofdredakteur van *Ons Leven* (184). Dat betekende dat voor het eerst het Verbondsbestuur geleid werd door iemand die uit de K.A.-hoek kwam, en dat het H.V.K.A. zich nu geheel thuis ging voelen in het Verbond en het van ganser harte ging steunen. Het was ook een overwinning op het Verdinaso in de strijd met deze organisatie om het overwicht in het Verbond, maar in het verbondsbestuur bleven vertegenwoordigers van alle studentengroeperingen — ook Dinaso's — zetelen, terwijl K. Goddeeris zich onafhankelijk opstelde tegenover elke groep, ook tegenover het H.V.K.A.

Zoals hij op 6 mei 1937 te Vierbeek in zijn openingsrede had aangekondigd plaatste Goddeeris het Verbondsleven opnieuw in het teken der traditie (185). Maar dat betekende enkel dat meer aandacht moest worden besteed aan de studentikoze romantiek, die in de heersende sfeer van "nieuwe zakelijkheid" en serieuze maatschappijkritiek wat was verloren gegaan. Het bleef voor Goddeeris trouwens alleen maar een middel om het vormingsdoel van

(181) Brief van F. Grammens aan A. de Clerck op 22 februari 1937 met de "Uilenspiegelachtige" opmerking: "Wel jongen, wat hebben we toch uitgericht... Hoe meer ik alles bedenk, hoe meer plezier ik eraan beleef". P.F.G., briefw. 1937.

(182) *Ons Leven*, 1 maart 1937, jg. 49, nr. 17, p. 301 en 8 maart 1937, jg. 49, nr. 18, p. 323-324.

(183) Brief van A. de Clerck aan F. Grammens z.d. (17 maart 1937) en op 17 augustus 1937; antwoorden van F. Grammens aan A. de Clerck op 20 maart en 14 april 1937. P.F.G., briefw. 1937.

(184) Officieel was dit hoofdredakteurschap niet bekend, zodat in het jubelnummer van *Ons Leven*, 12 februari 1938, jg. 50, p. 494, enkel vermeld staat: "anoniem". In de studentencodex van het K.V.H.V., Leuven, 1965, p. 25 wordt M. Reynders als hoofdredakteur aangeduid. Ten onrechte, want de ware identiteit van de hoofdredakteur wordt toevallig onthuld in *Ons Leven*, 22 november 1937, jg. 50, nr. 3, p. 132 bij het overlijdensbericht van L. Aerts, "broer van Beer Aerts, hoofdredakteur van *Ons Leven*".

(185) *Ons Leven*, 22 mei 1937, jg. 49, nr. 21, p. 372-373.

het K.V.H.V. beter te bereiken. Daarnaast moest dat doel — de studenten voorbereiden op hun toekomstige taak als afgestudeerde — ook bereikt worden door herstel van een Dietse beschaving en hervorming van de universiteit op korporatieve basis in samenwerking met de academische overheid (186). Het “teken der traditie” was, behalve misschien voor wat betrof de studentenromantiek, weinig meer dan lippendienst aan de oudstudenten. De richting die de studentenbeweging dit jaar uit moest gaan was trouwens uitgestippeld op studiedagen te Kortenberg (7-10 oktober 1937), door het H.V.K.A. ingericht, maar waar ook de verbondstop en K. Goddeeris aanwezig waren (187).

De herleving van een entoesiaste studentenbeweging hoopte het Verbondsbestuur te bewerken door een “intense exterioriserende werking” (188). Op 7 november 1937 vierde het Verbond mee de honderdste verjaardag van *Met Tijd en Vlijt*, waarbij G. Brom, A. van Duinkerken, S. Streuvels en C. Verschaeve tot doctor honoris causa van de Leuvense universiteit werden gepromoveerd (189). Op Verbonds- en gildevergaderingen waren steeds heel wat hoogleraren en studenten aanwezig. In december ontstond een kort geschil van mening tussen Verbondsbestuur en *Universitas* over de te volgen politiek bij wrijvingen tussen Vlamingen en Walen i.v.m. het afhandig maken door deze laatsten van studentenpetten (190). Tijdens het tweede trimester vonden verscheidene vergaderingen plaats van de Politieke Akademie, waar door specialisten terzake gehandeld werd over Vlaanderens economie, “volk” als filosofisch probleem, korporatisme, federalisme en de huidige politieke toestand. Op 13 januari 1938 verzorgde het K.V.H.V. zelf een opvoering van *Beatrijs*, als aanloop tot de schitterende feesten van “vijftig jaar *Ons Leven*” (12-15 februari 1938), waarbij een lustrumnummer van meer dan honderd pagina’s verscheen, waarin een kroniek van de voorbije vijftig jaar van de hand van M. Reynders (191). Ook Grammensakties

(186) K. Goddeeris op de eerste Verbondsvergadering op 21 oktober 1937, *Ons Leven*, 26 oktober 1937, jg. 50, nr. 1, p. 1-4.

(187) *Universitas*, 1 november 1937, jg. 5, nr. 1, p. 9-12.

(188) *Ons Leven*, 1 januari 1938, jg. 80, nr. 8, p. 270.

(189) *Ons Leven*, 17 november 1937, jg. 50, extranummer, geheel gewijd aan het honderdjarig bestaan van *Met Tijd en Vlijt*; *Elckerlyc*, 23 oktober 1937, jg. 3, nr. 43, p. 6 en 6 november 1937, jg. 3, nr. 45, p. 10.

(190) *Ons Leven*, 29 november 1937, jg. 50, nr. 4, p. 145-146, 13 december 1937, jg. 50, nr. 6, p. 206-208, 20 december 1937, jg. 50, nr. 7, p. 236-237.

(191) *Rond de opvoering van Beatrijs*, - *Ons Leven*, 1 januari 1938, jg. 50, nr. 8, p. 282-291, en 12 februari 1938, jg. 50, lustrumnummer, p. 409-516.

vonden plaats, al was er heel wat minder entoesiasme dan het vorige jaar (192). De grootste stunt was de bestorming van de gevangenis te Tongeren waar Grammens zat opgesloten, de nacht na de gala-opvoering van Beatrijs (13 januari) (193).

De oorzaak voor de malaise der laatste jaren in de studentenbeweging werd door de studentenelite behalve aan de politieke verdeeldheid, vooral toegeschreven aan het ontbreken van een vlaamsgezinde leerlingenbeweging, zoals het A.K.V.S. in het begin der jaren twintig er een was geweest. Bovendien was met de concentratiebeweging en het herleven der oudstudentenbonden het denkbeeld van een organisatorische continuïteit tussen leerlingen, studenten en oudstudenten weer bijzonder levendig geworden. Sinds de stappen destijds door Meuwissen gezet om te komen tot een nieuwe, vanuit Leuven geleide, leerlingenbeweging en het doorkruisen ervan door de oprichting van het J.V.F. in West-Vlaanderen, was niets meer gedaan in die richting. Goddeeris hernam het plan al in zijn eerste rede, schreef erover in *Ons Leven*, pleitte ervoor op de lustrumviering (12 februari 1938), en was ongetwijfeld verheugd in maart 1938 de oprichting te mogen begroeten van het Rodenbachsverbond, gesticht door H. Wagemans uit Hoogstraten (in 1939-1940 zelf verbondsvoorzitter), dat er in hoofdzaak in slaagde enkele Kempense studentenbonden te bundelen, maar niet veel verder gekomen was bij het uitbreken van de oorlog (194). Ook tot de oudstudenten, georganiseerd in het K.V.O.H.V. werd nauwere toenadering gezocht. De Vlierbeekfeesten van 6 mei 1937 hadden in het teken gestaan van de verbroedering tussen studenten, hoogleraren en oudstudenten, op de lustrumfeesten van *Ons Leven* waren talrijke oudstudenten aanwezig, en de

(192) Brief van A. de Clerck aan F. Grammens op 24 november 1937 "Ik heb vergaderd met de mannen van het Verbond en het V.N.V., maar zij zijn zeer weinig geestdriftig voor enige soort aktie... Het nieuwsje is er af.

(193) Brief van F. Grammens aan A. de Clerck vanuit de gevangenis te Tongeren op 13 januari 1938, waarin hijzelf oproept tot aktie "ofwel zonder verwijl met een paar honderd studenten naar T. (Tongeren) komen per bussen en er betogen in de stad en voor 't gevang... ofwel weer zonder verwijl met een vijftigtal studenten naar T. komen per bus gewapend met spinnejagers, met knotsen of ijzer (1 per 3 studenten) en onverwacht 's avonds laat of 's morgens vroeg de z.t. (?) wegmaken". P.F.G., briefw. 1937 en 1938. Verslag van de gebeurtenissen *Ons Leven*, 20 januari 1938, jg. 50, nr. 9, p. 319-323 en 31 januari 1938, jg. 50, nr. 10, p. 351, 358.

(194) Cfr. *supra*, noot 186; *Ons Leven*, 12 maart 1938, jg. 50, verslagnummer, p. 528 en 571; verder de inaugurale rede van H. Wagemans op de Vlierbeekfeesten 1939 *Ons Leven*, 7 juni 1939, jg. 51, nr. 10, p. 201-203.

oprichting in mei 1938 van een Vlaamsch Akademisch Verbond dat het K.V.H.V. en het K.V.O.H.V. overkoepelde, betekende reeds een eerste stap naar de vorming van een Vlaamse academische stand toe (195).

Deze verbondseenheid naar buiten belette niet dat naar binnen verschillende politieke visies tegenover elkaar stonden. Vanaf oktober 1937 was er zelfs in het spektrum der politieke studentengroepen in Leuven een nieuwe kleur bijgekomen, die sterk verwant was met het groen van het J.V.F. Het was een afdeling van Jeugdfront, een pas gestichte politieke jongerenbeweging die door volgehouden politieke scholing geleidelijk zijn denkbeelden hoopte te kunnen doen doordringen in het K.V.V., ja zelfs het K.V.V. mettertijd tot Jeugdfront om te vormen. Zijn programma pleitte voor een staatkundige hervorming van België, Nederland en Luxemburg in één verband op pluralistische grondslag, een kristelijk solidaristische politieke structuur met een versterkte uitvoerende macht, een korporatieve sociaal-ekonomische orde. De Leuvense universiteit moest in een Vlaamse en een Waalse afdeling worden gesplitst en gereorganiseerd op korporatieve grondslag. Jeugdfront was ook landelijk georganiseerd (196). Naast deze nieuwe organisatie was vooral de studentenafdeling van het V.N.V. sterker geworden. Ze beschikte vanaf januari 1937 over het studententijdschrift *Volkskamp*, onder Gentse redactie, en had een belangrijk aandeel in de Grammensakties. Daaraan had het Verdinaso als groep niet deelgenomen. Het had te Leuven ook wel enige aantrekkingskracht verloren, maar bleef zich toch handhaven. Het uit het A.K.V.S. voortgekomen Dietsch Jeugdverbond daarentegen ontplooidde geen specifieke studentenactiviteit meer te Leuven, terwijl ook de Leuvense afdeling van het J.V.F. in het eerste trimester van 1938-1939 werd ontbonden (197).

Het nieuwe studiejaar 1938-39 begon met de gezamenlijk door H.V.K.A. en K.V.H.V. ingerichte studiedagen te Kortenberg (okt. 1938), geheel gewijd aan het probleem der korporatieve herstructurering van de universiteit (198). De bezinning hierover

(195) Cfr. *supra*, noot 186; voor de aanwezigen *Ons Leven*, 12 maart 1938, jg. 50, verslagnummer, *passim*, en p. 555-556; zie ook foto-opname van de deelnemers afgedrukt in *Ons Leven*, 6 december 1963, jg. 76, nr. 9, p. 48bis.

(196) Gestencild manifest Jeugdfront, z.d. (oktober 1937), 21 p. bovenaan getypeerd als "Voorlopig - speciaal met het oog op de Leuvense toestanden", P.F.V.C., documenten, map studentenbeweging.

(197) *Jong Volksche Front*, maart 1939, jg. 5, nr. 5, p. 96.

(198) *Universitas*, november 1938, jg. 6, nr. 1, p. 12-15.

werd tijdens het studiejaar verdergezet, door artikels in *Universitas* en *Ons Leven* (199). In dit laatste blad pleitte Edg. van Cauwelaert voor medezeggenschap van het K.V.H.V. in het universiteitsbestuur (28 februari 1939) (200). Aansluitend bij de veldwinnende korporatieve idee voltrok zich geleidelijk de reeds eerder begonnen omvorming van de oude wetenschappelijke kringen tot nieuwe fakulteitskringen. Eind 1939 bestonden er 14 fakulteitskringen gegroepeerd in 4 kringfederaties: Wijsbegeerte en Letteren (4), Rechten (3), Wetenschappen (5) en Geneeskunde (2). De drie belangrijkste taken van deze kringen waren: het contact bevorderen tussen studenten, hoogleraren en oudstudenten, de beroepsbelangen verdedigen van de eigen specialiteit, en een katholieke, Vlaamse en academische vorming geven in de richting aangeduid door het Verbondsbestuur, waarin trouwens de kringvoorzitters zelf zetelden (201).

Het streven naar academische solidariteit loste voorlopig trouwens de ideologische versplintering niet op. Evenmin als zijn voorgangers slaagde verbondspreses W. Aelvoet, zelf uit A.K.V.S.-kringen afkomstig, erin daaraan iets te veranderen. In *Ons Leven* greep een discussie plaats over deze situatie tussen E. Maes, goedmenend vlaamsgezind, maar politiek dakloos voorzitter van het St.-Thomasgenootschap, G. van de Weerd, voorzitter van de V.N.V.-studenten en van de Limburgsche Gilde, en lid van het Verbondsbestuur, en R. van Elslande, uit de hoek van J.V.F. en Jeugdfront (december 1938-januari 1939). E. Maes begon met een schets van de verdeeldheid bij de studenten:

“Tussen twee lesuren in zit nummer één te bladeren in zijn *Volkskamp*, nummer twee zet aan een maat de korporatieve orde uiteen, met een *Hier Dinaso* in handen en ondergaat wrevelig de opmerkingen van een nummer drie, die sarkastisch staat toe te zien. Nummer vier, die Jeugdfronter is, denkt het zijne over Dinaso en V.N.V., maar verkiest te doen alsof hij niets hoort want de

(199) *Ons Leven*, jaargang 51 : 17 januari 1939, nr. 5, p. 99; 30 januari 1939, nr. 6, p. 122-129; 28 februari 1939, nr. 8, p. 173-175; 7 juni 1939, nr. 10, p. 212-217; *Universitas*, november 1938, jg. 6, nr. 1, p. 16-17; december 1938, jg. 6, nr. 2, p. 37-45.

(200) *Ons Leven*, 28 februari 1939, jg. 51, nr. 8, p. 173-175.

(201) Dit jaar regelmatig artikels over fakulteitskringen van de hand van F. Baccaert, preses Fakulteitenkonvent *Ons Leven*, 7 november 1938, jg. 51, nr. 1, p. 15; 22 december 1938, jg. 51, nr. 4, p. 83-84 en 30 januari 1939, jg. 51, nr. 6, p. 134-135; de lijst van veertien kringen en hun taak, *Ons Leven*, januari 1940, jg. 52, nr. 3, p. 52-53.

Volkskamper heeft hem reeds meermalen vlijmscherp gekwetst. Nummer vijf glimlacht over ideologieën, rookt een sigaret met zijn handen in zijn zakken en denkt aan het bal van a.s. zaterdag. En helaas bijna nergens een nummer zes, die even sterk bekommerd is als al de anderen om Vlaanderen, maar voldoende moed heeft om boven façades en partijengeestigheid uit, 't goede in zijn makkers te zoeken, en onderling geestelijke waarden uit de wisselen." (202).

G. van de Weerdts vond dat onzin en wou van geen ideologische kompromis weten omdat : "de waarheid is één en onverdeeld, ook de volkse waarheid", en zijn waarheid was de juiste (203), terwijl R. van Elslande noch het afschaffen der partijen, noch de terugkeer naar de éne ideologische waarheid realistisch vond, maar eerder heil verwachtte van een samenwerken van de verschillende bestaande groepen aan "de vestiging der korporatieve orde der komende nieuwe middeleeuwen... en de afbraak van het liberale regime" (204).

Grammens ging niet zover, hij wilde juist de parlementaire wetten doen toepassen, al was zijn optreden wel een aanklacht tegen de lamelendigheid der politici. In januari 1939 wist hij een laatste maal een massa jongeren en studenten te mobiliseren voor een operatie in Oudenaarde (25-26 januari 1939) (205), en in februari zond het Jeugdfront, dat ook was gaan meewerken, een brief aan alle parlementariërs met het verzoek zich in te spannen voor toepassing van de taalwetten (206). Vanaf maart 1939 verloor Grammens echter de steun van vele studenten toen bekend werd dat hij te Antwerpen voor de verkiezingen van 2 april 1939 als een lijsttrekker fungeerde op een Vlaamse kartellijst met het V.N.V. (207).

(202) *Ons Leven*, 7 december 1938, jg. 51, nr. 3, p. 67-68.

(203) *Ons Leven*, 22 december 1938, jg. 51, nr. 4, p. 92-93.

(204) *Ons Leven*, 17 januari 1939, jg. 51, nr. 5, p. 103-104.

(205) Over de raid naar Oudenaarde zie *Ons Leven*, 30 januari 1939, jg. 51, nr. 6, p. 139-140; 20 studenten die er aan deelnamen werden — wegens afwezigheid op hun pedagogie tijdens de nacht van 25 op 26 januari — door de academische overheid naar huis gezonden voor de duur van 8 dagen, nadien verminderd tot 2 dagen. Het K.V.H.V. verklaarde zich met hen solidair en weigerde "aan deze universiteit te verschijnen zolang de studenten er niet toegelaten worden", *Ons Leven*, *ibid.*, p. 121. en *Ons Leven*, 13 februari 1939, jg. 51, nr. 7, p. 155.

(206) Brief van J. de Saeger aan mevrouw Grammens op 1 februari 1939. Gestencilde brief aan de volksvertegenwoordigers op 1 februari 1939, w.g. Jos de Saeger, nationaal leider Jeugdfront. P.F.G., briefw. 1939.

(207) Brief van M. van de Kerckhove aan F. Grammens op 11 maart 1939 : ontslag uit de Raad der Daad; brief van het Vlaams Nationaal Jeugdverbond Antwerpen aan de Raad der Daad op 15 maart 1939 : verwondering Grammens aan het hoofd van een VNV-lijst; Brief van F. Grammens aan J. de Saeger op 20 maart 1939 "Ik vernam dat ge zinnens zijt mij speciaal aan te vallen... ikzelf heb de bruggen niet opgeblazen spijs mijn kandidatuur in Antwerpen" met

In maart 1939 vierde het H.V.K.A. zijn eerste lustrum (18-23 maart) o.m. met een academische zitting in de promotiezaal van de universiteit waar, in aanwezigheid van vice-rector Van Waeyenbergh, het woord werd gevoerd door Prof. G. Eyskens en oud-vice-rector Cruysberghs. Voorzitter P. de Somer verklaarde er dat het H.V.K.A. "niet alleen burgerrecht, maar ook een machtspositie had verworven in de Leuvense studentenwereld". Verder werd vooral hulde gebracht aan proost A. Dondeyne. Inderdaad had het H.V.K.A. op vijf jaar een plaats veroverd in de studentenwereld, zoals geen enkele vereniging tot dan toe het had gekund. Het had een sterke organisatie met 24 regionale en diverse fakultaire studiekringen, elk geleid door een voorzitter en een proost. Behalve over het huis aan de Jan Stasstraat 2, dat als algemeen sekretariaat dienst deed, kon het nog beschikken over twee regionale H.V.K.A.-huizen: de "Roerdomp" (Predikherenstraat) voor de Limburgers, en het "Duyvelsteen" voor de Oostvlamingen. Het was uitgever van een kwalitatief erg hoogstaand tijdschrift en kon zowel voor artikels als voor spreekbeurten op vergaderingen rekenen op de medewerking van talrijke professoren, en zelfs van de vice-rector. Bovendien had het H.V.K.A. dat veel studenten bereikte nogal wat invloed op het K.V.H.V.-bestuur, waarmee de samenwerking almaar verbeterde (208).

Tijdens het academisch jaar 1939-1940 was het studentenleven te Leuven reeds enigszins getekend door de oorlogsdreiging. Verscheidene priester-studenten en ouderen waren gemobiliseerd en het was onmogelijk in oktober de al traditioneel geworden studiedagen van H.V.K.A. en K.V.H.V. te Kortenberg te laten doorgaan ook al waren ze al geheel voorbereid (209). Beide grote verenigingen waren nog dichter naar elkaar gegroeid en zowel K.V.H.V.-voorzitter H. Wagemans als H.V.K.A.-voorzitter P. Knapen

antwoord van J. de Saeger aan F. Grammens op 22 maart 1939 "Uw brief te beantwoorden verschaft ons de gelegenheid U te zeggen hoe diep onze ontgoocheling is geweest toen we het nieuws uwer kandidaatstelling aan het hoofd der V.N.V.-lijst te Antwerpen vernamen... Moest ge U kandidaat gesteld hebben op de K.V.V.-lijst we zouden dat even kordaat hebben afgekeurd... U had ons immers herhaaldelijk verzekerd dat ge uw aktie en persoon buiten de politieke partijen zoudt houden". P.F.G., briefw. 1939.

(208) Lustrumnummer *Universitas*, april 1939, jg. 6, nr. 6; i.v.m. het Limburgse huis "Roerdomp" zie A. AERTS, *Z.E.H. Kan. Guisson en de Leuvense tijd, - Liber Amicorum Kan. J. Guisson*, Kasterlee, 1961, p. 90. Organisatiekader H.V.K.A. zie *Universitas*, november 1938, jg. 6, nr. 1, p. 32.

(209) *Universitas*, december 1939, jg. 7, nr. 2, p. 35-36.

verklaarden in de beste verstandhouding te willen samenwerken (210). Dit tot groot ongenoegen van Volkskamp en de V.N.V.-studenten, die vonden dat het Verbond in handen was gekomen van neobelgicisten (211). Niettemin organiseerde het K.V.H.V. in december 1939 een Dietsch Studentencongres te Leuven (13-15 december), waaraan echter geen Noordnederlanders konden deelnemen en dat zich in hoofdzaak beperkte tot "verbroederingsvergaderingen" en wandelingen, al hield Prof. G. Eyskens er wel een rede over L. De Raet (212). In januari 1940 vond een debatavond over federalisme plaats, georganiseerd door de fakulteitskring *Politica*, waar de voorstanders H. Wagemans en F. Bastoens (K.V.H.V.) de degen kruisten met de tegenstanders E. van Cauwelaert en R. van Elslande (Jeugdfront) (213). Dat dergelijke activiteiten werden georganiseerd door een fakulteitskring was typerend voor het feit dat veel van deze kringen zich sterker gingen organiseren, en als intermediair lichaam, dat alle studenten betrof bij de studentenbeweging, langzaamaan een zeer belangrijke plaats in het studentenleven gingen innemen. De verstandhouding tussen verbond en academische overheid was sinds Meuwissens "Derde Rijk" alsmaar verbeterd, zonder dat het K.V.H.V. daar uitdrukkelijk verklaringen over had afgelegd. Bij het plotse overlijden van rektor Ladeuze in februari 1940, werd deze ontwikkeling ook naar buiten officieel bevestigd, toen K.V.H.V.-preses H. Wagemans een grafrede voor Ladeuze hield, en toen hij samen met H.V.K.A.-voorzitter P. Knapen, op 13 april 1940 de nieuwe rektor Van Waeyenbergh, een Vlaming die voordien vice-rektor was geweest, namens de Vlaamse studenten verwelkomde (214).

(210) "De twee hoofdorganisaties het Verbond met z'n afdelingen en de K.A. met de hare betrachten hetzelfde doeleinde. Beide beogen de opvoeding van de student (de ene op nationaal, de andere op katholiek gebied)... De verbondspreses zei ook in de tweede vergadering: "met de K.A., meer bepaald met het H.V.K.A. zullen we de beste betrekkingen onderhouden". *Universitas*, december 1939, jg. 7, nr. 2; p. 35-36.

(211) *Volkskamp*, maart 1940, jg. 4, nr. 4, p. 73-76.

(212) *Bij het komende XXIIe D.S.V.-Kongres*, - *Ons Leven*, december 1939, jg. 52, nr. 2, p. 20-22. P. van Hees maakt in zijn artikel *Groot-Nederlandse studentencongressen*, - *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, dl. I, p. 618-621 geen melding van dit congres en noemt ten onrechte in zijn lijstje p. 621 het Gentse congres van 1941 het XXIIe.

(213) *Ons Leven*, januari 1940, jg. 52, nr. 3, p. 52.

(214) *Nieuw Vlaanderen*, 17 februari 1940, jg. 6, nr. 7, p. 2; *Elckerlyc*, 13 april 1940, jg. 6, nr. 15, p. 7.

In de jaren dertig speelde de Leuvense studentenbeweging veel minder dan in de jaren twintig een rechtstreekse rol in het politieke leven. Ze vervulde meer een functie van denk- en vormingscentrum, waar een nieuw-rechtse visie ontwikkeld werd die politici in deze periode van maatschappelijke crisis tot nadenken kon stemmen. Deze ideologische spiegelfunctie werkte goed, omdat ze kwam in een tijd waarin het verlangen naar een brede rechtse Vlaamse concentratie groeiende was, ten dele als antwoord op de dreiging van links, maar ook omdat na de realisatie van de taalwetten van 1930-32 de tegenstellingen op flamingantisch gebied tussen minimalisten en nationalisten waren afgezwakt. Slechts in twee konkrete akties trad de studentenbeweging zelf nog als geheel naar buiten op: in de Sociale Hulp, en in de Grammensakties. Twee akties waarvoor geen ideologische verantwoording op de voorgrond stond. Dat is significant: de brede rechtse basisideologie was namelijk niet sterk genoeg, om de verschillende politieke studentengroepjes, die ze wel overkoepelde, ook tot één gemeenschappelijk-ideologisch gefundeerde aktie te brengen.

BESLUIT

Om het ontwikkelingspatroon nog iets meer door te lichten, leek het ons interessant als besluit de geschetste evolutie te toetsen aan een meer theoretische benadering vanuit drie thema's: de evoluerende houding tegenover democratie, de invloed van de organisatiestructuur op het klimaat in de studentenwereld, en het doorwerken van emotionele drijfveren in de strategie van de studentenbeweging.

In de eerste naoorlogse jaren, deden sterke anti-Vlaamse stromingen van franstalige en patriottische zijde alle Vlaamse krachten samenbundelen om voor Vlaamse Beweging en studentenbeweging opnieuw bestaansrecht te veroveren. De studentenleiders streefden naar eensgezindheid tussen alle stromingen in het Vlaamse kamp, en organiseerden de studentenbeweging volgens het vooroorlogse patroon. Maar geleidelijk groeide de sympathie voor de veroordeelde activisten, en parallel daarmee nam het ongeduld toe over het uitblijven van de vernederlandsing van Gent. Daaruit vloeide bijna vanzelfsprekend de Vlaams-nationalistische oriëntering voort die de studentenbeweging in de jaren twintig kenmerkte. Akties tegen de Nolf-universiteit, voor amnestie,

en relletjes met franstalige studenten leidden tot een gespannen verhouding met de academische overheid. Die spanning bereikte een hoogtepunt in het konflikt van 1924 en 1925. De oproep tot financiële boycot van de universiteit bracht het K.V.H.V. rechtstreeks in konflikt met de bisschoppen en isoleerde haar enigszins van haar vlaamsgezinde achterban. In de studentenbeweging zelf werd nu duidelijker de stem gehoord van oppositie tegen de Verbondsstrategie, gedragen door een kleine minderheid van minimalisten die ook de Verbondsideologie afwees, maar ook overgenomen door een bredere groep nationalisten die enkel kritiek had op de monopoliserende organisatiestructuur. De Verbondsleiding zwenkte even twijfelend in grootnederlandse en radicale richting, maar de Bormsverkiezing en het daaropvolgende konflikt met de academische overheid versterkte de Vlaams-nationalistische zelfzekerheid, en bracht nieuwe mensen in het bestuur. De beweging bleef zelfstandig en ging meer aandacht besteden aan de vernederlandsing van de Leuvense universiteit zelf.

Tijdens deze periode werd de Leuvense studentenbeweging dus nagenoeg geheel beheerst door een Vlaams-nationalistische ideologie, die de vertaling was van het ongeduld over het uitblijven van Vlaamse realisaties op het parlementaire vlak. Dit ging samen met een groot ongenoegen over de unitaire staatsstructuur, die als uiteindelijke oorzaak van het de Vlaamse achterstand werd aanzien. De minimalistische politici die nog binnen deze structuur op hun recht hoopten werden afgeschreven, en de meerderheid van de studenten was gewonnen voor een of andere vorm van zelfbestuur. De ontgoocheling over het funktioneren van de Belgische parlementaire instellingen paste ook in een bredere Europese stroming, die A.A. de Jonge "de kleine krisis van de democratie" heeft genoemd (215). Het parlementaire regime had goed gefunkioneerd zolang het gedragen werd door de burgerij en slechts een beperkte staatstaak te vervullen had. Maar toen vanaf het begin van de twintigste eeuw, en nog sterker na de Eerste Wereldoorlog, nieuwe sociale groepen aan het parlementaire spel gingen participeren, en anderzijds de maatschappelijke ontwikkeling een grotere staatstussenkomst in het

(215) A.A. DE JONGE, *Crisis en Critiek der democratie. Antidemocratische stromingen en de daarin levende denkbeelden over de staat in Nederland tussen de wereldoorlogen*, Amsterdam, 1968 bouwt in zijn eerste hoofdstuk verder op een analyse van M. Duverger om te komen tot het onderscheid tussen kleine en grote krisis van de democratie zoals die hier wordt gebruikt. M. DUVERGER, *La démocratie parlementaire. - 1914-1954. - L'Europe du XIXe et du XXe siècle*, dl. V, Parijs, 1964, p. 107-153.

openbare leven eiste, begon het systeem slecht te werken doordat het onvoldoende aan de nieuwe situatie was aangepast. “De democratizing die de afstand tussen staat en volk had moeten opheffen, leidde, door het uitblijven van aan de nieuwe verhoudingen beantwoordende staatsinstellingen, eerder tot vergroting van de afstand” (216). De betekenis van deze “kleine crisis”, waarbij in tegenstelling tot een “grote crisis” de ideële fundamenten van de democratie niet worden aangetast, en enkel de bestaande structuur die aan de democratie gestalte moet geven in vraag wordt gesteld, ligt echter hierin, dat ze velen — ook overtuigde democraten — geleidelijk vatbaar maakte voor argumenten van principiële antidemocraten, die vaak — zoals het weekblad *Vlaanderen* — hun anti-parlementarisme propageerden onder een grootnederlandse dekmantel.

De vernederlandsing van de Gentse universiteit, en de versnelde vernederlandsing van de Leuvense als gevolg daarvan, het afvloeien van een aantal radicale studenten naar Gent, de realisatie van de taalwetten van 1930 en 1932, en de weerslag van de economische crisis op het politieke en kulturele vlak, hadden een heroriëntering van de Leuvense studentenbeweging tot gevolg. In de jaren dertig hield ze zich als geheel minder bezig met directe Vlaamse politiek, maar werd opgenomen in de rechtse stroming die de “ondergang van het avondland” moest voorkomen. De uitbouw van het Verbond tot een studentenkorporatie, de oprichting van het H.V.K.A. en het verschijnen van *Universitas* dienen in dit kader te worden gezien. Verder ook het ontstaan van een hele waaier (rechtse) politieke studentenverenigingen, met elk een eigen ideologisch aksent. Al deze verenigingen ijverden voor een samenleving op korporatieve grondslag, met een sterke uitvoerende macht, en een beperking — zoal niet afschaffing — van de parlementaire controle. Deze antidemokratische stroming was fundamenteel: ze tastte de geestelijke wortels van de democratie zelf aan. Ook in de studentenbeweging won de mening veld dat de mensen van nature ongelijk zijn, en de massa door de meer begaafden moet worden geleid. Al was slechts een deel van de studenten voorstander van een rechtse diktatuur, een min of meer autoritair geleide staat stond toch alle politiek-actieve studenten als ideaal voor ogen. De democratie als ideaal-koncept was verouderd geraakt, en haar theoretische grondslagen werden in de Politieke Akademie en in *Universitas*

(216) A.A. DE JONGE, *o.c.*, p. 8.

betwist (217). De "kleine crisis" uit de vorige periode, had zich in de jaren dertig te Leuven, samen met het veldwinnen van de Revolution-von-rechts-gedachte, verbreed tot een "grote crisis" (218).

Merkwaardig is het feit dat de organisatorische eenheid van de studentenbeweging, georganiseerd in het K.V.H.V., minder stabiel was in de jaren twintig, toen het Verbond de enige politieke vereniging vormde, dan in de jaren dertig, toen er een hele scala van politieke studentenverenigingen bestond, met ieder een eigen ideologie, en het H.V.K.A. tot een organisme was uitgegroeid die nagenoeg even groot was als het Verbond zelf. De verklaring voor deze paradox ligt waarschijnlijk in de organisatiestructuur die verschillend was in de jaren twintig en in de jaren dertig. Tijdens de eerste periode was het Verbond een eenheidsorganisatie, met een sterke centrale leiding, tijdens de tweede periode werd het als een korporatie, meer als een coalitie van verschillende groepen opgevat. Dergelijke coalitiestructuur is over het algemeen stabiel, omdat het konflikt tussen de verschillende delen er in de structuur is

(217) J. GROOTAERS, *Een bewogen mens in een tijd van beweging*, — A. DONDEYNE e.a. *Gelovend in de wereld*, Antwerpen, 1971, schrijft op p. 111: "In feite werd in de "schaduw" der katolieke aktie der dertiger jaren een relève van democratisch-gezinde jongeren voorbereid, die noch van een rechts, noch van een links radikalisme wilden weten, en die vanaf 1945 steeds meer op de voorgrond zal treden".

De auteur schijnt hierbij te willen suggereren — en die suggestie wordt ook nog door andere passages van zijn tekst gewekt — dat reeds van voor 1940 de K.A. een soort "laatste wijkplaats" is geweest voor de democratische krachten bij de jonge katolieke Vlaamse intellektuelen. Deze suggestie lijkt me niet juist.

De door Grootaers gesignaleerde democratische tendens komt wel naar voren na 1945, maar de dragers ervan hadden — voorzover zij voor de oorlog bij H.V.K.A. of J.V.F. waren geweest — in de jaren dertig een gematigd autoritair en korporatief samenlevingsmodel voor ogen, waarin de parlementaire democratie als een noodzakelijk restant uit het verleden werd geduld, omdat ze toch enig tegenspel kon blijven bieden tegen diktatuur. Daarvan waren ze inderdaad ook afkerig, niet zozeer uit democratische gezindheid, maar omdat dan de "rangorde der waarden" zou zijn verstoord, en het profane beginsel "staat" boven het kristendom werd gesteld. Praktisch betekende dit ook wel dat de K.A. een steunpunt vormde voor kritiek op het beleid van een totalitair regime, en dat daardoor de Universitasgroep — in de lijn van de kerkelijke leer — het recht van het individu tegenover de almachtige staat bleef verdedigen. De oorlog bood een ervaring van een totalitair regime, en die ervaring samen met het naoorlogse democratische klimaat, vormden de H.V.K.A.-ers tot democraten, afkerig van rechts- en links-radikalisme. Voor de oorlog werd er daarvan weinig voorbereid. Toen stond het H.V.K.A. rechts.

(218) A.A. DE JONGE, *o.c.*, p. 9-11.

ingebouwd, terwijl bij de eenheidsorganisatie het conflict niet kan worden opgevangen binnen de structuur.

Als uitgangspunt in deze gedachtengang fungeert het door A.W. Gouldner ontworpen begrip "functional autonomy" waarmee de graad van onafhankelijkheid wordt bedoeld van organisatiedelen binnen het geheel van de organisatie (219). Dit begrip werd door J.A.A. van Doorn in verband gebracht met het conflicttype binnen een organisatie (220). Hij zag twee organisatiemodellen tegenover elkaar staan, als twee polen van een continuum, waartussen, in de werkelijkheid, de organisaties te situeren zijn. Enerzijds is er de organisatie van het sektetype, met een geringe mate van functionele autonomie der samenstellende delen, anderzijds is er de organisatie met een koalitievorm, waarin de functionele deelsystemen een grote mate van autonomie bezitten. Organisaties tenderen voortdurend in één van beide richtingen. Van Doorn, en in navolging van hem ook J.J.J. van Dijck, menen dat er een duidelijk verband bestaat tussen de structuur van een organisatie, het conflictpatroon en de conflicttolerantie (221). Naarmate de functionele autonomie binnen een organisatie toeneemt (koalitiemodel) vergroten de overlevingskansen voor de deelsystemen bij een conflict met elkaar of met de gehele organisatie, zodat ook de tolerantiemogelijkheden voor een conflict groter zijn. Konflikten kennen er een meer rationeel en realistisch verloop. Sterk geïntegreerde eenheidsorganisaties daarentegen, met geringe functionele autonomie der deelsystemen (sektemodel) lopen bij een conflict onmiddellijk gevaar in hun bestaan zelf. Het conflict krijgt daarbij een "alles-of-niets" karakter, en is meer emotioneel en irrealistisch van aard. In de jaren twintig tendeerde het K.V.H.V. meer in de richting van het sektemodel, met alle irrealistische spanningen vandien, in de jaren dertig werd een organisatie van het koalitiemodel opgebouwd, die na een aan de opbouw van dit model inherente strijd tussen diverse groepen om het overwicht, in een tweede fase gekenmerkt werd door een machtsevenwicht tussen de politieke facties, een toenadering tussen H.V.K.A. en K.V.H.V., het ontstaan van federaties van

(219) A.W. GOULDNER, *Organisational analysis*, - *Sociology Today. Problems and prospects*, New York, 1959, p. 419-423.

(220) J.A.A. VAN DOORN, *Conflict in organisaties*, - *Organisatie en maatschappij*, Leiden, 1966, p. 232-249.

(221) Zie het hiervoor vermelde artikel, en ook J.J.J. VAN DIJCK, *Organisatie in verandering*, p. 194-232. Op p. 208 geeft deze auteur een interessant schematisch overzicht van de typologie der organisatiestructuren, in termen van functionele autonomie der structuurdelen.

fakulteitskringen, en een verbroedering met professoren en oudstudenten in een Vlaamsch Academisch Verbond.

Om het ontwikkelingspatroon van de Leuvense studentenbeweging tussen de twee wereldoorlogen te vervolledigen, wordt nog even stilgestaan bij de vraag welke sociaal-psychologische factoren de dynamiek van de beweging bepaalden.

Een studentenbeweging kiest meestal haar objectieven in de bredere maatschappij. Zij zoekt niet in de eerste plaats de eigen groep te bevoordelen, maar stelt haar akties in dienst van het volk, of van een volksbeweging, zoals de Vlaamse Beweging. Deze altruïstische identifikatie van een studentenbeweging met een bredere beweging, in Leuven met de Vlaamse Beweging, kan gemakkelijk gebeuren omdat de studenten gedreven worden door wat men zou kunnen noemen : jeugdig idealisme. Dit jeugdig idealisme heeft zijn positieve zijde, de altruïstische inzet voor anderen, maar kan zich ook tot een negatieve kracht ontwikkelen. Het drijft dan de studentenbeweging, en soms ook de beweging waarvan deze deel uitmaakt, naar een positie die schadelijk is voor de te bereiken doelstellingen. In de studentenbeweging heeft de negatieve zijde van dit "jeugdig idealisme" twee componenten : een profetisch bewustzijn dat eigen is aan de jonge elite die ongeduldig is om zelf het roer in handen te nemen, de op kompromissen gebouwde realisaties van de oudere generatie van de kaart te vegen, en zelf iets beters in de plaats te zetten; en hiermee samenhangend, een bepaald soort "dubieus" idealisme dat studenten in beweging zet op weg naar een te bereiken doel, maar geen aandacht besteedt aan de middelen om dat doel te bereiken.

Het profetische bewustzijn dat in min of meerdere mate studenten kan tekenen, omdat zij zich, vooral in de behandelde periode, beschouwen als "de leiders van morgen" is eigenlijk een generatiebewustzijn. Het is de overtuiging dat de studenten als vertegenwoordigers van een jongere generatie, de historische roeping hebben op te treden als "zuiver geweten" van de samenleving, en dus het halfslachtige en de kompromissen van machthebbers, politici en verantwoordelijken in het algemeen — dat zijn dan eigenlijk hun voorgangers van een oudere generatie — dienen aan te klagen en te bekritisieren. L.S. Feuer, die dit verschijnsel in zijn boek over "the significance and character of student movements" heeft geanalyseerd, komt er zelfs toe de studentenbeweging te karakteriseren als "the product of selfless, altruistic idealism

combined with resentment and aggression of one generation to another" (222). Dit profetisch generatiebewustzijn hoeft niet altijd de vorm van een konflikt met de oudere generatie aan te nemen. Dat zal waarschijnlijk meer gebeuren in perioden of situaties waarin de visies van de studentenbeweging weinig of geen weerklank krijgen in het bredere maatschappelijk gebeuren. Uitgesproken repressief optreden van de overheid waarbij "martelaars" vallen voor de goede zaak, versterken eveneens dit bewustzijn.

Anderzijds wordt de studentenbeweging vaak — ook op bepaalde momenten te Leuven tijdens het interbellum — gedreven door een vorm van idealisme, die C. Verhoeven in een recent artikel "dubieus idealisme" heeft genoemd. Hij omschrijft het als: "een opgepote en in voorraad gehouden drang naar activiteit gekombineerd met een groot optimisme met betrekking tot de resultaten daarvan. Het stuwt tot grote daden, het laat zich in politiek en actieprogramma's vertalen en doet daardoor een appèl op de menselijke dynamiek. Maar het beslissende punt is dat het uit zichzelf geen weet heeft van, laat staan beschikt over de middelen die nodig zijn om enig doel te bereiken. Het idealisme ontstaat eerder uit een gebrek aan middelen dan dat het een verlangen is om met de aanwezige middelen te werken: het is geen vreugde om een bezit, maar de vervanging voor een gemis" (223). Het tegenovergestelde dus van nuchterheid, d.i. "een zakelijke opvatting over het gebruik van middelen en het stellen van doelen".

"Dubieus idealisme" vermomt zich vaak in het vechten voor een ideologie die wel omschrijft hoe alles er in de toekomst zal uitzien, maar de weg naar die toekomst niet verder toelicht. Vooral een student kan gemakkelijk in deze ideologie-val trappen omdat zijn

(222) L.S. FEUER, *The conflict of generations. Character and significance of student movements*, Londen, 1969. Geciteerde zin: p. VIII. Inspirerende lektuur is het hoofdstuk "The sources and Traits of student movements" (p. 3-53). Van historische en sociologische zijde werd wel veel kritiek geuit op de willekeurige wijze waarop Feuer zijn materiaal selekteert, ordent en interpreteert, zodat zijn veralgemening dat in een studentenbeweging altijd een generatiekonflikt aanwezig is, moeilijk aanvaardbaar is. Dat belet niet dat zijn suggesties voor bepaalde konkrete fasen in bv. de Vlaamse studentenbeweging het overwegen waard zijn. Een recent artikel waarin de kritiek wordt samengevat, en Feuers werk in een breder overzicht van recente literatuur over de geschiedenis van generaties is verwerkt, is A.B. SPITZER, *The Historical Problem of Generations*, - *American Historical Review*, december 1973, vol 78, nr. 5, p. 1353-1385.

(223) C. VERHOEVEN, *Dubieus idealisme*, - *Jeugd en samenleving*, mei 1973, jg. 3, nr. 5, p. 307-315. Citaat: p. 313.

sociale situatie hem minder toelaat een teoretisch inzicht op grond van eigen ervaringen te nuanceren. Zeker bij de Leuvense student van tussen de twee wereldoorlogen, bepaalt het denken zijn hele zijn. De student is de meest pure ideoloog. Uit het voorgaande blijkt duidelijk dat "dubieus idealisme" en ideologie hand in hand gaan: het eenvoudig affirmeren van de ideologie ontslaat dan schijnbaar van de moeilijke weg naar de realisatie ervan. Maar ook het generatiebewustzijn wordt door de ideologie versterkt. Of beter, het krijgt er een werkinstrument door. De ideologie levert namelijk het criterium om de realisaties van de vorige generatie te beoordelen.

Naarmate de aandacht voor de middelen om het doel te realiseren het overwicht krijgt op het louter affirmeren van de ideologie, en naarmate de ideologie minder als beoordelingscriterium van de oudere generatie moet dienen, maar eenvoudig een referentiekader blijft waarbinnen de doelstellingen op korte termijn een plaats krijgen in een ruimer geheel, kan men verwachten dat het jeugdig idealisme, dat de dynamiserende kracht vormt van de studentenbeweging, ontdaan wordt van zijn negatieve componenten. In feite houdt dit in dat de studentenbeweging het best zijn doelstellingen kan bereiken als ze er nuchter en realistisch tegenover staat.

In de jaren twintig werd de Leuvense studentenbeweging eerder door negatieve componenten van het jeugdig idealisme beheerst. Het K.V.H.V. hanteerde het Vlaams-nationalisme als beoordelingscriterium voor de Vlaamse leiders, die al gauw de verraderstitel kregen toegewezen. Verder was de boycot van de overwegend nederlandsstalige afdeling van de Nolfuniversiteit op het eerste gezicht tegen alle logica in, al was hij volkomen korrekt voor wie niets wil, als niet ineens alles kan worden verkregen. Bij het konflikt met de academische overheid in 1924-25, werd geen ogenblik gekeken naar de negatieve weerslag die een principieel onverzoenlijke K.V.H.V.-strategie kon hebben op het kwetsbare A.K.V.S., noch op de invloed van de Leuvense studentenbeweging in de bredere Vlaamse beweging. Typisch was de uitspraak van Romsee, die later een slogan werd: "wij zijn het geslacht van het offer".

Tijdens de jaren dertig sloten de K.V.H.V.-leiders te beginnen met P. Meuwissen, uitdrukkelijk aan bij "de nieuwe zakelijkheid", een mentaliteit die het "dubieus idealisme" van het vorige decennium naar de rommelzolder verwees en aanstuurde op konkrete realisaties, liever dan alleen te ageren voor een verre ideologie. Die ideologie was er wel, geïnspireerd door de Revolution von rechts, maar ze bleef op de achtergrond, en werd in hoofdzaak uitgewerkt in de verschillende politieke studentengroeperingen. Het Verbond legde meer

pragmatisme, nuchterheid en realisme aan de dag en ging aandacht besteden aan korte-termijnplanning, met als resultaat een stevige organisatie. Het generatiebewustzijn was nog wel aanwezig, maar meer gericht tegen de vorige studentengeneratie — die der jaren twintig — waarvan het Verbond zich aanvankelijk distancieerde, maar er zich nadien weer mee verzoende. Ook met de kristen-demokratische flaminganten en met de academische overheid werden de betrekkingen genormaliseerd. Geleidelijk viel het K.V.H.V. in brede Vlaamse en katholieke kringen — parallel met de meer realistische aanpak — een nieuwe waardering te beurt, die op haar beurt weer gunstig werkte om het destructieve karakter te doen afnemen.

Opnieuw, zoals voor 1914, werd in de laatste jaren voor de Tweede Wereldoorlog, door velen de rol van de studentenbeweging in de Vlaamse beweging erkend, en kreeg ze spreekrecht en spreekruimte in katholieke en Vlaamse organisaties. Door de ontwikkeling van de katholieke aktie werd zelfs in kerkelijke kringen haar rol hoog aangeslagen (Universitas). Dat hing samen met de toename van de Vlaamse en rechtse konzentratie, met de feitelijke realisering van diverse oude Vlaamse eisen, met het ontwikkelen in de studentenbeweging van een brede nieuw-rechtse ideologie, met het nieuwe type student dat in zijn kollegejaren een K.A.-vorming had gekregen, met de verheerlijking van de jeugdigheid als symbool van de nieuwe samenleving (224), maar vooral ook met het feit dat de studentenbeweging opnieuw konstruktief en realistisch mee wilde werken aan de realisatie van de Vlaamse Beweging.

(224) Zie hiervoor bv. R. KÖNIG, *Jeugdigheid als ideaal van moderne maatschappijen*, - *Sociologische verkenningen*, Utrecht, 1969, p. 99-106.